

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Komplexní péče pobytového programu ve Středisku výchovné péče
(příklad dobré praxe)

Elena Zubajová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou písemnou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny, literatury a elektronických zdrojů.

Ve Valašském Meziříčí

Dne 28.2. 2024

Elena Zubajová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Bc. Ivaně Grohmann DiS., Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat všem kolegům za podporu při celém mém studiu a klientům Střediska výchovné péče ve Valašském Meziříčí za ochotu účastnit se mého výzkumného šetření.

Anotace

Jméno a příjmení:	Elena Zubajová
Katedra:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Bc. Ivana Grohmann DiS., Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Komplexní péče pobytového programu ve Středisku výchovné péče (příklad dobré praxe)
Název v angličtině:	Complex care of the residential program in the Center of Educational (example of good practice)
Zvolený typ práce:	bakalářská
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá komplexní péčí pobytového programu ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části plně využíváme odbornou literaturu a zákony v aktuálním znění. V praktické části si chceme ověřit, zda kombinace výchovných metod včetně využití námi vytvořeného programu „Cesta k cíli“ vede k pozitivním změnám u žáků s problémy v chování. Všechny metody užívané v našem zařízení podrobně popisujeme.
Klíčová slova:	Středisko výchovné péče, Poruchy chování, motivace, odměna, příklad dobré praxe, rodina, výchova, institucionální péče, prevence, intervence, náprava.
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis focuses on the comprehensive care of the residential program at the Educational Care Center Valašské Meziříčí. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, we fully utilize professional literature and laws in the current version. In the practical part, we aim to verify whether the combination of educational methods, including the utilization program "Path to Goal," created by us, leads to positive changes in students with behavioral problems. We describe all the methods used in our facility in detail.
Klíčová slova v angličtině:	Educational care center, behavioral problems, motivation, reward, example of good practice, family, upbringing, institutional care, prevention, intervention, correction.

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Hodnocení klientů Příloha č. 2: Mapa „Cesta k cíli“ Příloha č. 3: Příklad dobré praxe Příloha č. 4: Rozhovory
Rozsah práce:	62 s., 11 s. příloh
Jazyk práce:	český

Obsah

Úvod	8
1 Poruchy chování, problémy v chování, náročné chování.....	10
1.1 Dítě s problémy v chování.....	11
1.2 Dítě s poruchou chování.....	12
1.3 Klasifikace poruch chování	13
1.3.1 Klasifikace podle mezinárodní klasifikace nemocí	13
1.3.2 Speciálně pedagogické hledisko (etopedie)	13
1.3.3 Poruchy chování z psychologického hlediska.....	14
2 Příčiny vzniku poruch chování.....	15
2.1 Rodina	15
2.1.1 Funkce rodiny	16
2.1.2 Typy rodin dle velikosti.....	17
2.1.3 Typy rodin dle schopnosti fungování	17
3 Prevence, intervence, náprava.....	19
3.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.....	19
3.2 Ministerstvo práce a sociálních věcí	22
3.3 Ministerstvo vnitra České republiky.....	23
3.4 Ministerstvo spravedlnosti.....	23
3.5 Ministerstvo zdravotnictví	24
3.6 Nestátní neziskové organizace	25
4 Komplexní péče pobytového programu (příklad dobré praxe).....	26
4.1 Příklad dobré praxe	26
4.2 Komplexní péče ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí	27
4.2.1 Individuální a skupinové pohovory s klienty	28
4.2.2 Ranní kruhy.....	28
4.2.3 Školní vyučování a aplikace Feuersteinova instrumentálního obohacování.....	29
4.2.4 Hodnocení	29
4.2.5 Program „Cesta k cíli“.....	30
4.2.6 Komunity	31
5 Metodologie	33
5.1 Stanovení cílů a výzkumných otázek.....	33
5.2 Metodologický postup práce	34
5.3 Charakteristika výzkumného souboru, čas a prostředí sběru dat.....	35
5.4 Metody sběru dat.....	36
5.5 Metoda zpracování dat	37

6	Výsledky výzkumného šetření	38
6.1.1	Chlapec N.	38
6.1.2	Chlapec O.	40
6.1.3	Chlapec D.....	42
6.1.4	Dívka K.....	44
6.1.5	Dívka M.....	47
7	Vyhodnocení získaných dat a diskuse	50
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
	Tištěné zdroje.....	57
	E-knihy.....	58
	Elektronické zdroje.....	59
	Zákony	59
	SEZNAM ZKRATEK	60
	SEZNAM MYŠLENKOVÝCH MAP, TABULEK A GRAFŮ	61
	SEZNAM PŘÍLOH.....	62
	Příloha č. 1: Hodnocení klientů	I
	Příloha č. 2: Mapa „Cesta k cíli"	II
	Příloha č. 3: Příklad dobré praxe	III
	Příloha č. 4: Rozhovory.....	VII

Úvod

„Odsuzovat druhé je vždycky nesprávné, protože nikdo nemůže nikdy vědět, co se odehrálo a odehrává v duši jiného člověka.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

Napříč celou společností se vyskytují děti, mládež, ale i dospělí s nevhodným chováním. Problémy v chování a poruchy chování se mohou týkat jakéhokoliv jedince. Je důležitý přístup rodin, institucí a celé společnosti, aby se zachytilo nežádoucí chování dříve, než se v tyto poruchy chování rozvine.

Téma bakalářské práce Komplexní péče ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí (dále SVP VM) jsem zvolila po mnohaletém působení v tomto zařízení. Cílem je seznámit veřejnost s jednou z možností působení a prevence nežádoucího chování při pobytu v SVP VM a případné jeho využití i v jiných formách péče o děti s výchovnými potížemi.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola se zabývá poruchami chování, problémovým chováním a náročným chováním. Druhá kapitola se věnuje etiologii a vlivu rodiny na chování každého jedince. Třetí kapitola je zaměřena na oblast prevence, intervence a nápravy. Podrobně popisuje zařízení a instituce v každém resortu. Pro přehlednost jsou jednotlivé resorty rozpracovány do myšlenkových map.

Praktická část bakalářské práce je obsažena ve čtvrté až sedmé kapitole. Jedná se o stěžejní část práce. Výzkumem chceme ověřit, zda kombinace výchovných metod využívaných při osmitýdenním pobytu klientů ve SVP VM vede k pozitivním změnám u žáků s problémy v chování.

Ve čtvrté kapitole představíme všechny metody používané v našem zařízení, včetně programu „Cesta k cíli“. V páté kapitole po stanovení cíle a výzkumných otázek popíšeme metodologický postup práce, charakterizujeme výzkumný vzorek, prostředí i časové vymezení výzkumu. Vybereme metody sběru dat i metody jejich zpracování.

Poté v šesté kapitole zveřejníme výsledky výzkumného šetření a podrobně popíšeme veškerá získaná data. U každého klienta přepíšeme provedenou analýzu dokumentace, shrneme výsledky pozorování během pobytu a rozebereme data získaná od klientů během polostrukturovaného rozhovoru, který je rozdělen na tři části a probíhá po celou dobu pobytu.

V poslední kapitole vyhodnotíme získaná data a dále je interpretujeme formou přehledných tabulek. Zodpovíme na výzkumné otázky a posoudíme naplnění dílčích cílů i cíle hlavního. Doufáme, že naše práce inspiruje také jiná zařízení ke změně zaběhnutých metod práce, protože bychom byli rádi příkladem dobré praxe.

1 Poruchy chování, problémy v chování, náročné chování

V každé společnosti se vyskytují děti, které ne úplně splňují očekávání dospělých. Děti, které nedodržují pravidla, buď neznají normy, nebo protože chtějí vyvolat reakci druhých. Je jedno, z jakého jsou kontinentu, jaké mají zázemí nebo jak početná je jejich rodina. Darebák, neposeda, nikdy neposlechne, uličník, sígr... Častá slova pro označení dětí a dospívajících, u kterých jsou projevy chování tzv. problematické. Vždy se najde jedinec, který mezi ostatními „vyčnívá“. V odborných kruzích mluvíme o dětech s poruchou chování nebo o dětech s poruchou v chování. V současnosti je možné setkat se s pojmem náročné chování, jak uvádí Česká Školní inspekce ve svém metodickém doporučení. Rozdíly mezi pojmy nalezneme v odborné literatuře od mnoha autorů. Níže se pokusím nastínit nejzákladnější rozdíl.

Prvním vzorem, kdo stanovuje dítěti hranice žádoucího chování jsou rodiče a nejbližší osoby. Dospívání je náročné období a stanovené hranice mladého člověka svazují a pochybuje o jejich smyslu. Zvládnutí dospívání je mnohem složitější pro osoby s narušeným nebo omezeným vývojem. (Bittmannová a kol., 2019, s. 140-141).

Pugnerová a kol. (2019, s. 78-86) popisuje úskalí dospívání i z problematiky rodičů. Vztahy mohou být napjaté i z důvodu věku rodičů ve středním věku, kteří řeší stejné problémy jako pubescenti, jen z naprosto jiného úhlu, což přináší konflikt. Rodiče pocítují tlak, poslední možnost dosáhnout nějakého pokroku nebo změny ve svém osobním, nebo pracovním životě. Neubrání se svému dítěti dávat ty nejlepší rady ze svého života. Dítě se už necítí jako dítě, které potřebuje radu. Má přece vše pod kontrolou a snaží se osamostatnit od rodiny. Kritika rodičů, jejich postojů je na denním pořádku. Nedochozí ale ke zrušení emocionálního pouta, a i přes možné výbuchy nebo se uzavírání do svého nitra jsou zachovány pozitivní vztahy s rodiči. Autorka popisuje rozdíly v dospívání z různých klimat rodin. Vývoj dítěte a bouřlivé období dospívání probíhá jinak v rodině, kde rodiče mají vyšší věk, v rodině partnerů stejného pohlaví, ve znovu složené rodině a v neúplné rodině. A k tomu dodává, že adolescenti se často zapojují do subkultur mládeže, která má specifické způsoby chování, životní styl, postoje, názory a normy. *„Samotná příslušnost k subkultuře ještě nemusí z hlediska případného výskytu rizikového chování (případně až poruch chování) nic znamenat, Nemusí automaticky nést nebezpečí výskytu takového chování. Negativní pohled na sledovanou subkulturu může být výsledkem vlastních předsudků pedagoga či rodičů. Sociální okolí žáka (dospívajícího) by se nemělo nechat ovlivnit některými atributy, které by mohly svádet k primárně negativním hodnocením projevů jedince.“* (Pugnerová 2019, s. 87). Autorka popisuje jednotlivé subkultury

Emo, Hip-hop, Punk, Skinheads, Komunity RPG, Gothic, Anarchismus a uvádí možná rizika chování ve spojení s každou z nich.

Vývoj osobnosti je proces, který se odehrává v postupných etapách. Dochází k formování jedince z vnitřního i vnějšího prostředí. Nenarušený vývoj, je nezvratný, probíhá v jednom směru a má mnoho složek. Narušení kterékoliv složky vede k narušení nebo omezení vývoje osobnosti. (Kroupová a kol., 2016 s. 44)

K poruchám chování vede rizikové chování, které je souhrnem jevů, které ohrožují chování dítěte. Užívání návykových látek, střídání partnerů, předčasná sexualita, agresivní chování, depresivní chování až pokusy o sebevraždu, vědomé porušování školního řádu. Nesmíme opomenout šikanu, kde je alarmující celosvětový trend snižování věku agresorů (Bendl 2011, s 28-35). „*At' už se jedná o kázeň dětí a mládeže ve škole či mimo školu, varující skutečností zůstává, že v posledních desetiletích výrazně stoupl výskyt tzv. syndromu rizikového chování (risk behaviour syndrome) a to zejména v rozvinutých západních zemích (Šebková 2004). Například lékaři v USA konstatují, že zdraví mládeže je více ohroženo jejich chováním než nemocemi.*“ (Bendl 2011, s.28)

Říčan, Krejčířová (2006, s.242) i Bittmannová a kol (2019, s.146) uvádí, že ve výchově je často opakující se vzorec chování z rodinného prostředí. Tyto poruchy jsou sociálně podmíněny. Děti nebo mladiství vyrůstají v prostředí, kde jim delikventní prostředí není cizí. Vztahy s dospělými jsou konfliktní, ale mezi vrstevníky nemají problém s adaptací. Velký význam zde hrají mimo jiné vlastnosti dítěte, inteligence, temperament a sociální prostředí, ze kterého jedinec pochází. Kdy můžeme mluvit o jedinci s poruchou chování?

1.1 Dítě s problémy v chování

Problémy v chování, nepřizpůsobení normám jsou signály k diagnóze poruchy chování a emocí. Projevy agresivního chování často vznikají v souvislosti s náročností školních povinností. Je důležité včas rozpoznat problém v chování a poruchu chování. Nikdy nemluvíme o problémovém dítěti, ale o dítěti, které má problém. Jak uvádí Vojtová (2008, s.78) „*Dítě/žák s problémy v chování o svých problémech ví, tyto problémy mu vadí a chtěl by je odstranit. Normy nenarušuje úmyslně, ale jejich porušování je výsledkem konfliktu mezi vnějšími požadavky a jeho vnitřními potřebami a dispozicemi.*“ Dále zde uvádí několik příkladů z praxe pro rozlišení problému v chování a poruchy chování, ze kterých jsou zřejmé rozdíly. Problémy v chování jsou krátkodobé, nebo se objevují v časových úsecích. Pokud dojde k nálepkování,

dítě tímto trpí emocionálně. Své nevhodné chování chce napravit, ale volí další konfliktní řešení. V silách pedagogů je cílenými pedagogickými přístupy navozovat nové modely chování v souladu s naplňováním jeho potřeb.

1.2 Dítě s poruchou chování

Dítě/žák nepřijímá dané normy a necítí vinu při jejich porušování. Na rozdíl od problémů v chování je porušování norem dlouhodobého rázu a neustále se nežádoucí chování prohlubuje. Nezbytná je speciálně pedagogická péče. Jejím primárním cílem je převádět nepřijatelné chování na společensky přijatelné. *„Pozitivní přístup, bezpodmínečná rodičovská láska, systematická výchova, otevřenost a spolupráce zaangażovaných pedagogických pracovníků, to je základ, který může dítěti s poruchou chování výrazným způsobem pomoci a nasměrovat jeho životní dráhu k perspektivním cílům a spokojenosti.“* (Ptáček, 2006, s. 6). U dětí s poruchou chování je na místě komplexní přístup. Včasné odhalení a nastolení intervence, která je podmíněna spoluprací s rodinou.

Bower charakterizuje dítě s poruchou chování a emoci v pěti charakteristikách. V osmdesátých letech tyto charakteristiky sloužily v Americe a ve vybraných státech Evropy jako definice poruchy chování. Dále Bower poukazuje na to, že porucha chování se vyvíjí a popisuje pět charakteristik poruchy chování:

- dítě je neschopné se učit při vyloučení intelektového, zdravotního nebo smyslového omezení;
- dítě není schopné navazovat tzv. zdravé vztahy s vrstevníky nebo pedagogy;
- dítě má nepřiměřené reakce a nepřiměřené chování v běžných životních situacích;
- dítě se necítí šťastné;
- u dítěte jsou psychosomatické projevy, především ve spojení se školní docházkou.

Vývoj poruchy chování a emocí charakterizuje Bower podle problémů do pěti stupňů:

- 1. stupeň: dítě umí ovládat přiměřeně své chování a korigovat své reakce na problémy běžného života v konkrétním vývojovém stupni při získávání životních zkušeností;
- 2. stupeň reakce na náročné životní situace adekvátní, které se dají vysvětlit např. sociální situace, šok ze ztráty blízkého člověka, dlouhodobá nepříznivá situace v rodině;

- 3. stupeň nevhodné chování je způsobeno a podpořeno změnami, jako je stěhování, změna učitele apod.;
- 4. stupeň dítě si zafixovalo nevhodné chování. Chová se tak opakovaně, lze s ním navázat zdravý sociální vztah;
- 5. stupeň je třeba změna celého působení na dítě s vyjmutím z aktuálního prostředí, aby byla možná intenzivní intervence. (Vojtová 2008, s 81-86)

1.3 Klasifikace poruch chování

Problémové chování lze pozorovat, posuzovat z mnoha různých hledisek. Vždy záleží na tom, jakého oboru se výsledky dotýkají. Jiné posouzení bude dělat psycholog a jinak se na problematiku bude dívat učitelka. Zcela rozdílné názory na řešení a práci s dítětem pak může mít například lékař psychiatrického oddělení. Ideálně by jednotlivé obory měly být propojeny a otevřené spolupráci. Pojdme se společně tedy podívat na rozličné druhy klasifikace problémového chování.

1.3.1 Klasifikace podle mezinárodní klasifikace nemocí

10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí uvádí, že *„Poruchy chování jsou charakterizovány opakovaným a přetrvávajícím agresivním, asociálním nebo vzdorovitým chováním. Takové chování by mělo výrazně překročit sociální chování odpovídající danému věku, mělo by být proto mnohem závažnější než běžné dětské zlobení nebo rebelantství dospívajících a mělo by mít trvalejší ráz (6 měsíců nebo déle)“*. (MKN-10, 2010) Přičemž se poruchy chování a emocí nachází pod kódem F90-F98. Diagnóza se stanovuje z opakovaných, nebo více projevů chování, které překračují běžné zlobení. Například bitky, odcizování věcí, neadekvátní výbuchy vzteku, kruté chování k lidem nebo zvířatům, lhaní, nekázeň, žhářství, nedodržování školní docházky a útky z domova.

1.3.2 Speciálně pedagogické hledisko (etopedie)

Ačkoliv se celospolečensky očekává dodržování a rozvíjení příslušných norem, dochází k porušování pravidel a norem ze strany žáků. Pokud tomu tak není, je jedinec označován za žáka s problémovým chováním. Z odborné literatury se dále můžeme dozvědět, že k diagnostice poruch chování dochází nejčastěji ve školním věku, neboť ve věku předškolním nejsou na dodržování norem kladeny tak vysoké požadavky. Bittmanová (2019, s.143) a Pipeková (1998, s. 193) podle společenské závažnosti rozlišují:

- disociální chování je krátkodobá nejméně závažná forma problémového chování. Například lhaní, neposlušnost, zlozvyky, toulání;
- asociální chování je chování, kdy jedinec ubližuje především sobě porušováním společenských norem, ale jeho chování není v rozporu se zákonem. Například suicidální pokusy, záškoláctví, sebepoškozování, útoky z domova, toulání, závislosti;
- antisociální chování je projev, který vede k poškozování jedince i společnosti. Dochází k porušování zákonů. Například krádeže i loupežná přepadení, vandalismus, trestná činnost pod vlivem psychotropních látek.

1.3.3 Poruchy chování z psychologického hlediska

Zajímavé je také psychologické hledisko. Ačkoliv jsou oblasti vzájemně propojené, někteří autoři jednotlivá hlediska rozlišují. Čistě psychologické hledisko nelze přesně definovat a oddělit od speciálně pedagogického. (Vagnerová 2005 s.161-170)

- agresivní-například agrese k lidem a zvířatům, omezování práv druhých a šikana;
- neagresivní-například útoky, toulání, záškoláctví, krádeže, lhaní, podvádění.

Z praxe víme, že velkým problémem v dnešní době je časté také čachrování a s tím spojen nedostatek sociálního odstupu. Zaujalo nás však pojetí Martínka (2015, s.97-102), který se zabývá podrobně záškoláctvím a možnostmi intervence, ke snížení tohoto patologického chování. Příčiny shledává v negativním vztahu ke škole, ve vlivu rodiny a ve způsobu trávení volného času. Žák se ve škole necítí dobře, dochází k ponižování, je neúspěšný, nebo naopak žák nadaný se ve škole nudí. Toto však je třeba odlišit od psychické poruchy školní fobie. *„Střídání různých způsobů výchovy, nejednotnost výchovného působení, kdy rodiče jsou jednou velice přísní, podruhé příliš shovívaví vedou u dítěte k nejistotě, k pocitu, že nikam nepatří, má však pocit, že si může dělat co chce. Pokud z jejich strany chybí pravidelná kontrola školní práce a výsledků, dostává dítě prostor k manipulaci a únikům.“* (Martinek 2015, s.99-100). Záškoláctví je častou podmínkou přijetí do party. Místo školního vyučování žáci tráví čas pod vlivem alkoholu a návykových látek. Pak už je jen krůček k trestné činnosti.

2 Příčiny vzniku poruch chování

Primární příčiny poruch chování osob jsou organické, dědičné a vliv sociálního prostředí. Jak uvádí Valenta a kol. (2014, s. 140) vznik poruchy chování není jednoduchý proces. V celostním pojetí je bio-psycho-sociální model založen na principu kombinací těchto faktorů s přispěním dalších rysů osobnosti.

Biologickým faktorem je např. narušení aktivace centrální nervové soustavy. Toto narušení může vzniknout v kterémkoliv období. V prenatálním období je nejrizikovější například užívání alkoholu, toxických a tabákových látek, nebo onemocnění matky a požívání nedovolených léků pro těhotné. Zanedbávání lékařských prohlídek či vyšetření. Infekce nebo úraz matky může taktéž ohrozit dítě ještě před narozením. Perinatální období je období porodu, které nese rizika asfyxie, úrazu, nebo mechanického poškození mozku. Narušený vývoj a rozvoj osobnosti v důsledku vlivu biologických faktorů pak doprovází působení psychosociálních faktorů.

Faktory psychologickými jsou intelektuální úroveň, emotivita, morální pohled na svět, psychická onemocnění a temperament. *„Temperament-soubor charakteristických psychických vlastností člověka, k nimž patří zejména celkové citové ladění, míra citové vzrušivosti a prožívání, psychomotorické tempo aj. temperament je součástí konstituce každého člověka a určitému temperamentu obvykle odpovídá určitý habitus.“* (Kroupová a kol. 2016, s. 43)

2.1 Rodina

Rodina je nejdůležitější skupina v životě dítěte. Je to soubor lidí, kteří napomáhají dítěti vytvářet si normy a hodnoty do života. Zanedbané deprivativní prostředí s nedostatkem podnětů a lásky je vzorem k rizikovému chování. Zvláště, pokud rodiče mají sklony k nepřizpůsobivému způsobu života. Z důvodu špatného rodinného zázemí, nebo nudy se děti uchylují k vrstevníkům. Trávení volného času se skupinou, která má specifický hodnotový systém a normy. Pokud je rodinné zázemí funkční, nemusí sociálně patologicky zaměřená skupina dítěte ovlivnit natolik, aby sklouzlo k rizikovému chování. (Pugnerová, Kvintová 2016, s. 150). *„Doposud byla úprava rodinného práva obsažena především v zákoně č. 94/1993 Sb. o rodině. Právní problematika manželství a rodiny byla upravena roztržštěně, a to především v zákoně o rodině, ale i v občanském zákoníku (zákoně č. 40/1964 Sb.), zejména v jeho ustanoveních o vypořádání společného jmění manželů, o nájmu bytu apod. Od 1.ledna 2014 se ruší zákon o rodině, jakož i občanský zákoník a rodinné právo upravuje pouze zákon*

č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.“ (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, Vondráčková 2017, s. 16)

Lze vyhledat mnoho definic rodiny a můžeme mít na rodinu různý pohled. Každá rodina se v dnešní době přizpůsobuje ekonomické a společenské situaci. Kantorová a kol. (2010, s.25-34) podrobně popisují vliv sociální role každého člena rodiny, kdy se od každého očekává plnění této role. Nelze podcenit roli matky, otce, sourozenců ani prarodičů. Předejít jakýmkoliv rodinným krizím a konfliktům ve vztazích lze nastavením a dodržováním stanovených hranic. Ani rodinám se nevyhýbají problémy současné doby. Finanční náročnost dnešní doby, zátěže jako starost o druhou osobu, statistiky rozvodovosti. Časté jsou případy kdy jeden z partnerů se nechce vzdát kariéry.

Rodina je důležité prostředí, ve kterém se dítě ocitá bezprostředně po narození. „*Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory.*“ (Matoušek 1997, s.8) Funkční rodina, plná lásky a pochopení je jedním z důležitých faktorů pro harmonický vývoj dítěte. „*Za funkční rodinu je považována taková, která je schopna plnit základní požadavky kladené na rodinu...*“ (Michalík 2013, s.14)

2.1.1 Funkce rodiny

Biologicko-reprodukční funkce v dnešním pojetí je především o umění postarat se o vyhovující podmínky pro další život. Nezáleží jen na zrození potomka. Zde je automaticky počítáno s rolí matky pro zajištění potřeb. Otec má zodpovědnost za zajištění ekonomické stránky rodiny. Momentálně existuje mnoho variant manželského, nebo partnerského soužití. Funkci rodiny naplňují biologičtí rodiče s dětmi, adoptivní, nebo pěstounští rodiče s dětmi, manželé bez dětí, samoživitelky atd.

Emocionálně-socializační funkce je nezastupitelná, velmi významná. Představuje pro dítě pocit jistoty, podporu. Přímo i nepřímo formuje jeho osobnost. Rodiče rozhodují a formují osobnost například v oblasti vzdělání, náboženství a volí způsob výchovy tzv. výchovný styl. Ty se mohou i prolínat. Autoritářský styl je výchova s jasně danými pravidly, které určuje autorita. Je zde kladen důraz na dobré školní výsledky, ale bez pomoci se školní přípravou. Liberální styl výchovy je výchova bez přehnané kontroly založená na citovém vztahu a velké benevolenci chování. Dítě v tomto případě může zažívat pocit nezájmu. Vede k malé svědomitosti a vytrvalosti. Hyperprotektivní výchovný styl je nadměrně až nezdravě ochranná výchova, která vede k nesamostatnosti v dospělosti, k neschopnosti přijmout

zodpovědnost za sebe samého. Rodiče nenechají jednat dítě v situacích, které by vzhledem ke svému věku zvládlo a stále pěstují nesamostatnost dítěte, či dospívajícího. Demokratický styl výchovy je založen na stanovení pevných pravidel, s ohledem na přání a pocity dítěte. Tato výchova neupřednostňuje tresty, ale rodič jde dobrým příkladem. Odmítající výchovný styl je především o nezájmu, odstrkování. Oprávněně má dítě pocity, že není chtěné, nepatří do rodiny. Často opouští rodinu dříve, než je zdrávo a podporuje se tak rizikové chování.

Ekonomická funkce rodiny je o materiálním zajištění potřeb rodiny. Dobrá ekonomická situace je potřeba k naplnění volného času i školních povinností, například v dnešní době je nezbytné vlastnit notebook, sportovní potřeby apod. V současné době je viditelné tzv. rozevírání sociálních nůžek. (Michalík 2013, s.14-21). Dle Nováka (2014, s 50-51) nastává problém ve chvíli *„Když některé dostane hanlivou přezdívku „socka“, je ve třídě izolováno. Dokonce i kluci-tradičně k oblečení nevšímaví-rozlišují mezi oblečením ze stánku Vietnamce a oděvem značkovým.“* Z vlastní praxe však odborníci ví, že i přemíra finančních prostředků může vést k projevům problémového chování. Například Matoušek (1997, s. 36) se zmiňuje o absenci otce v rodině z důvodu podnikání a tím způsobené velké pracovní vytíženosti, kdy se snaží toto kompenzovat zvýšeným přispíváním do rodinného rozpočtu.

2.1.2 Typy rodin dle velikosti

Podle velikosti nazýváme rodinu nukleární, orientační rozšířenou, neúplnou a prokreační. Nukleární rodina je základní rodina, která sestává ze dvou generací. Rodiče a děti žijící v blízkém kontaktu. Orientační rodina je prostředí, do kterého se jedinec narodí a získává zde sebedůvěru a zkušenosti. Rozšířená rodina jsou nejen rodina a děti, ale i širší příbuzenstvo. Prokreační rodina je rodina, kterou si člověk utvoří ve své dospělosti. (Michalík 2013, s.18). Jak uvádí Matoušek (1997, s.55) je evidentní vliv orientační rodiny, na nově utvořenou rodinu prokreační. Lidé napodobují své rodiče. Pokud jedinci chyběl tento vzor znamená to i jistý způsob deprivace.

2.1.3 Typy rodin dle schopnosti fungování

Funkční rodina je taková rodina, kde všichni členové dodržují určené a vzájemně se respektují. Je dobře postaráno o děti. Oproti tomu problémová rodina jeví známky narušení fungování rodiny, avšak se to netýká ohrožení vývoje potomků. Tuto situaci ještě zvládne rodina sama, nebo s pomocí. Dysfunkční rodina se projevuje častými opakujícími se projevy sociálně nežádoucího chování. U tohoto typu rodiny je nutná pomoc zvenčí, zatímco afunkční

rodina nenaplnuje jednu nebo i více funkcí očekávaných od rodiny. Zde jsou v ohrožení děti. V jejich dobrém zájmu bývají odebrány. (Michalík 2013, S 19)

Je v zájmu celé společnosti, aby byl co největší počet funkčních rodin. Instituce, které mají rodinám s potížemi pomáhat, se snaží o ozdravení rodiny, tzv sanaci. Jedná se komplexně zaměřenou intervencí. *„Podle odborníků zabývajících se problematikou selhávajících mladých manželství, v nichž se objevují problémy s drogami, alkoholem a delikvencí, představuje sanace rodiny moderní a efektivní způsob sociální, pedagogické a psychoterapeutické práce, zaměřené ozdravně, jak na problematicky fungující vztahový systém, tak na jeho jednotlivé členy.“* (Jedlička 2017, s. 165)

3 Prevence, intervence, náprava

Etopedie se v roce 1969 vyčlenila z psychopedie a vytvořila samostatnou disciplínu speciální pedagogiky. Obor se zabývá edukací, socializací, ale také poskytuje intervenci s ohledem na dispozice k těmto poruchám. Zabývá se především možnostmi uplatnění ve společnosti a řeší životní perspektivu jedinců s poruchami chování a emocí. Původně se na problematiku soustředila pedopatologie, jejímž středem zájmu byly otázky výchovy „mrvně vadných jedinců s poruchami chování“. *„Cílovou skupinou tvoří děti a mládež s poruchou chování či s rizikem vzniku poruchy chování (Vojtová, 2013) nebo obecně jedinci s poruchami chování (Fischer, 2006). Z populace dětí a mládeže se vyčleňují tři cílové skupiny etopedie: děti (žáci a studenti) v rizikové situaci, s problémy v chování, s poruchami chování.“* (Bělík, Svoboda Hoferková, Kraus 2017, s.102)

System organizace zařízení pro osoby s poruchami chování se člení podle věku, z hlediska správy financování, dle činnosti, dle resortů. Jednotlivá ministerstva mají na starosti sice stejnou klientelu, ale rozličný přístup v péči o tyto jedince. Aktivity jednotlivých resortů se navzájem prolínají, dochází k jejich spolupráci na základě konsenzu. Kooperace je velmi důležitá, neboť komplexní přístup může vést k úspěšné socializaci jedince s jakýmkoliv znevýhodněním. Pro přehlednost uvedu možnosti prevence a intervence a nápravy dle resortů.

3.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Na myšlenkové mapě jsou zobrazeny formy péče Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Problémy v chování a porušování norem se objevují mimo jiné i ve školách. Důležité je hned v zárodku hledat příčiny a zvolit řešení pro jejich odstranění. Zákon 561/2004 Sb. (školský zákon) v části druhé vymezuje výchovná opatření. *“Výchovnými opatřeními jsou pochvaly, nebo jiná ocenění a jiná ocenění a kázeňská opatření.“* (Zákon č. 561/2004 Sb.). Porušování školního řádu na půdě školy se podle závažnosti řeší napomenutím nebo důtkou třídního učitele, nebo důtkou ředitele školy.

Pro opakované porušování školního řádu, které vede k ohrožení vývoje jedince, je vhodné zvolit preventivně výchovnou péči, kterou zajišťují Střediska výchovné péče (dále SVP). Zde je možnost nápravy a předejít ústavní péči. *„Účelem středisek je poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.“*

(Zákon č. 109/2002 Sb.). Ústavní, nebo ochranná péče ve školských zařízeních je zajišťována v těchto zařízeních diagnostické ústavy, dětské domovy se školou, dětské domovy, výchovné ústavy. “ *Diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou; děti s uloženou ochrannou výchovou také na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů.* “ (Zákon č. 109/2002 Sb.).

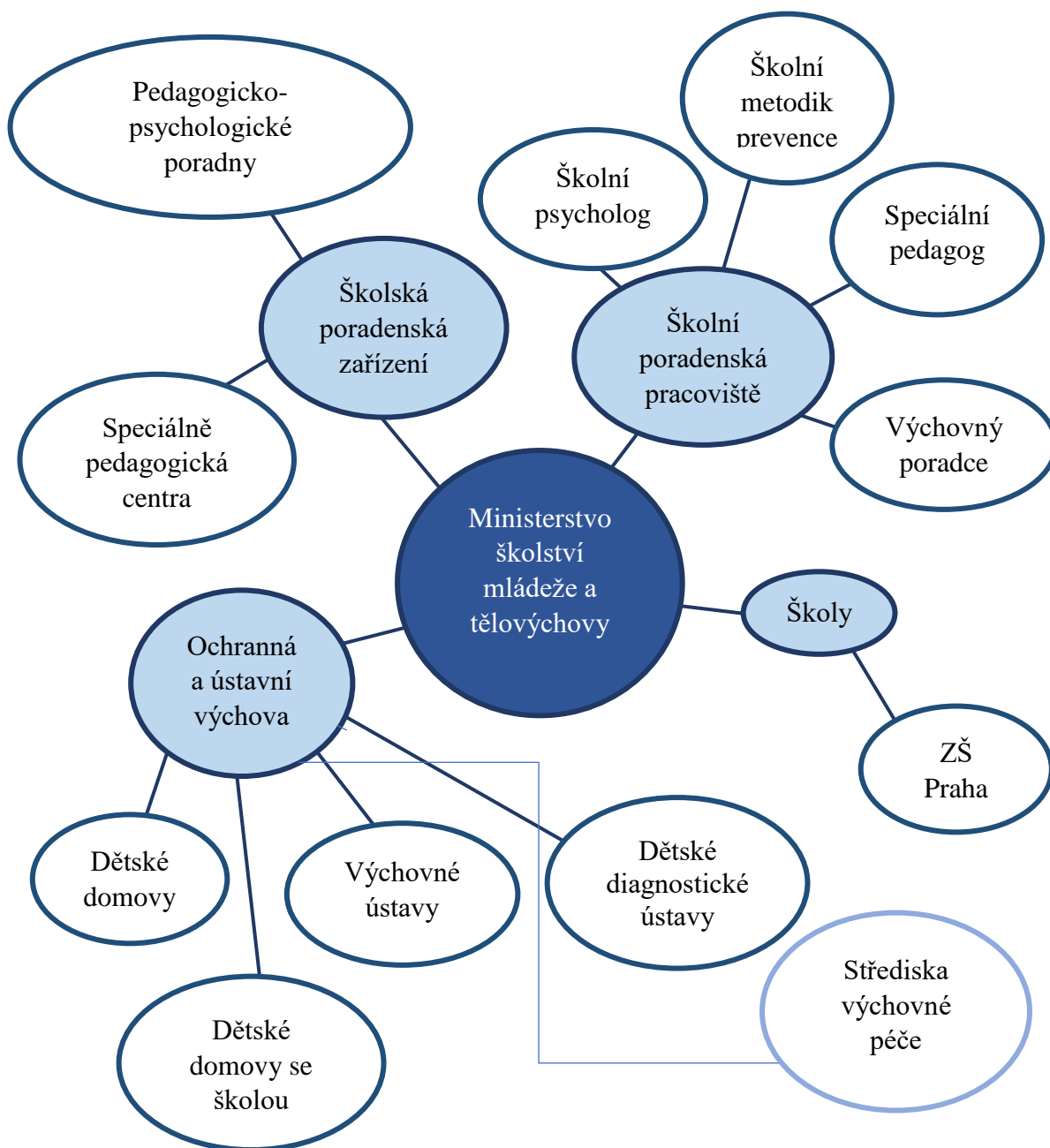
Všeobecně zákon 109/2002 sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních mají za účel poskytovat „*péči jinak poskytovanou osobami odpovědnými za výchovu dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.*“ (§ 2 odst. 2 zákona č.109/2002) A také dětem s nařízeným předběžným opatřením. Mezi tyto zařízení patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Specifickým zařízením jsou Střediska výchovné péče. Ta jsou zřízená pod některým z výše jmenovaných zařízení a na rozdíl od ostatních provozují preventivní péči, která je nařízena soudem, nebo na základě žádosti zákonného zástupce.

Zákon č. 109/2002 Sb. vymezuje cílovou skupinu klientů Střediska jako „*děti s rizikem poruch chování či s již rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, případně zletilé osoby do ukončení přípravy na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let, osoby odpovědné za výchovu a pedagogičtí pracovníci, děti, u nich rozhodl o zařazení do střediska soud*“ (§ 16 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb.)

Dle Hutýrové (2013, s.36) musí být splněno několik podmínek pro přijetí k pobytu v SVP. Doporučení z předchozích ambulantních schůzek, uzavření smlouvy mezi SVP, klientem a zákonným zástupcem. Individuální studijní plán, který vypracovává kmenová škola. Zaplacení nákladů za pobyt. Dále uvádí výhody a nevýhody řešení problému pobytem v SVP. Mezi výhody patří vyloučení z prostředí, které mělo špatný vliv, dostatek času k monitorování chování a s tím související včasný zásah při nevhodné reakci, s okamžitou možností komunikace. Pobyt v SVP poskytuje dostatek času pro změnu k lepšímu chování, nácvik strukturovaného režimu, kde je klíčem ke zlepšení prospěchu důslednost. Nevýhody shledává v dlouhodobé absenci ve své třídě. Nepříjemné reakce po návratu domů. Z vlastní zkušenosti víme, že zákonní zástupci ve svém okolí často sdělují, že byl syn nebo dcera v lázních.

Školní poradenská pracoviště a školská poradenská zařízení se řídí vyhláškou č.72/2005 ve znění pozdějších předpisů. Školské poradenské zařízení zajišťuje poradenské služby

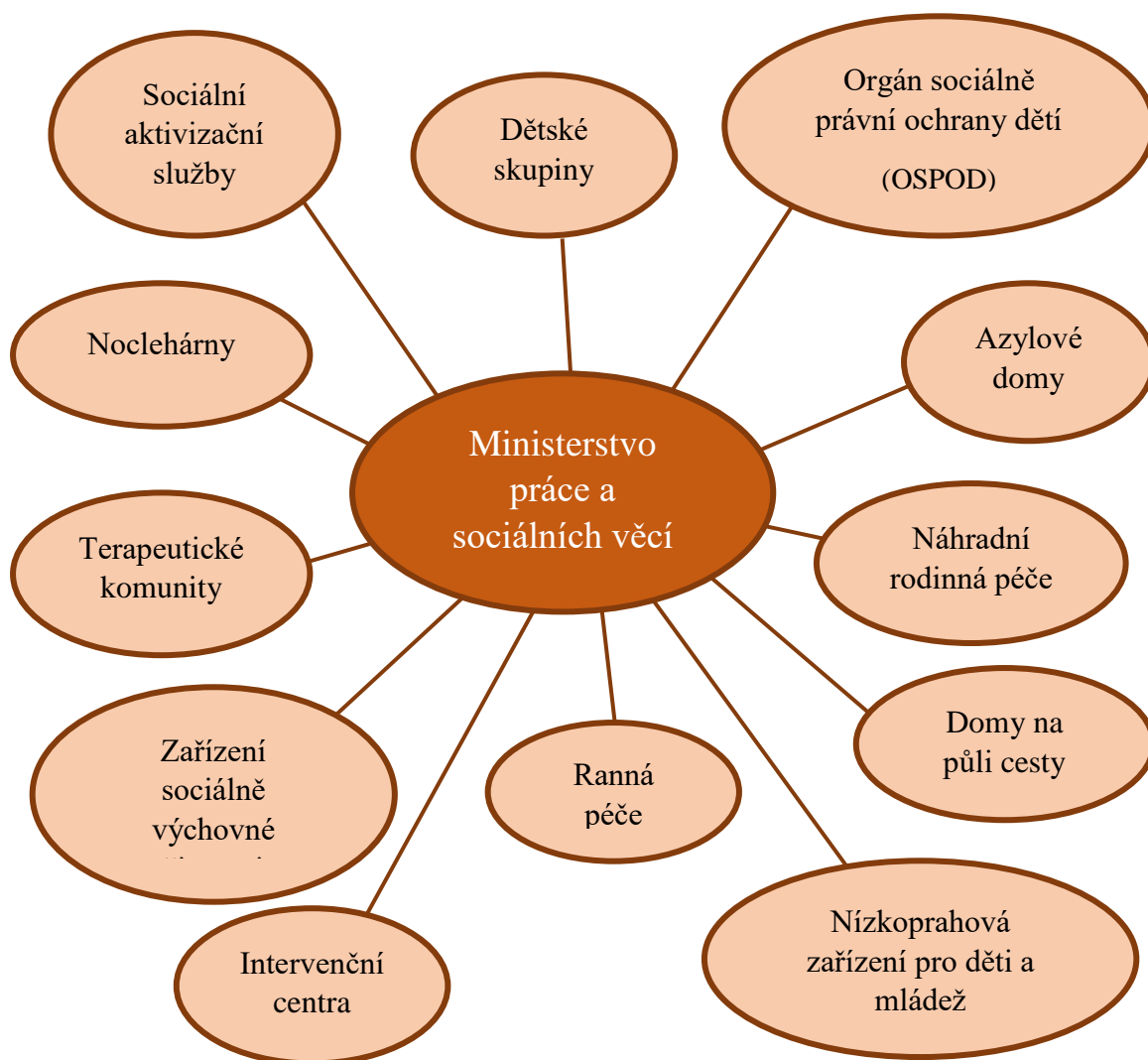
prostřednictvím pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center a školní poradenské pracoviště je zřízeno přímo na dané škole a napomáhá žákům i učitelům naplňovat doporučení školských poradenských zařízení.

Myšlenková mapa č. 1: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, zdroj: vlastní tvorba

3.2 Ministerstvo práce a sociálních věcí

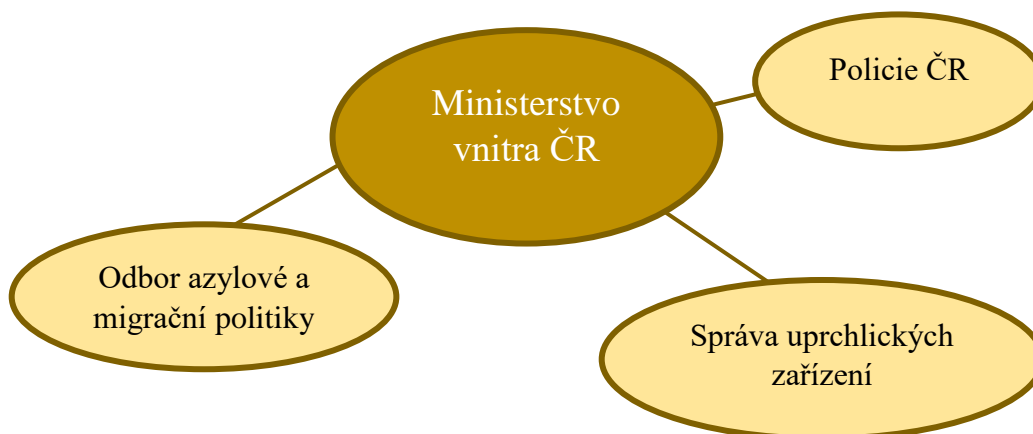
Podle zákona č. 108/2006 Sb. sociální služby poskytují pomoc jednotlivcům, nebo rodinám v nelehké životní situaci. Jsou tři formy poskytování sociálních služeb. Terénní forma služby je uskutečňována u klientů v jejich domácnostech. Ambulantní forma je v prostorách služby a osoba využívající službu zde dochází. Pobytová forma zajišťuje péči osobám, kterým již v domácnostech nemohou vše potřebné zajistit pracovníci terénní služby ani jejich blízcí. Při hledání vhodné služby lze využít na webových stránkách <https://www.mpsv.cz/> vyhledávač podle cílové skupiny. (Zákon č. 108/2006, zákon o sociálních službách)

Myšlenková mapa č. 2: Ministerstvo práce a sociálních věcí, zdroj: vlastní tvorba

3.3 Ministerstvo vnitra České republiky

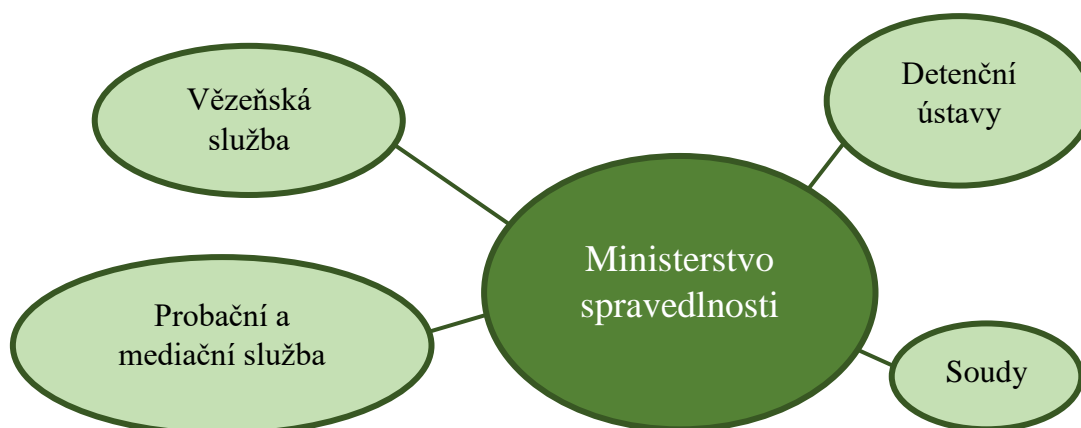
„Zajistí-li policista osobu nezletilou nebo osobu, která není trestně odpovědná, je povinen informovat o této skutečnosti neprodleně jejího zákonného zástupce, opatrovníka nebo školské anebo výchovné zařízení, ze kterého osoba utekla, nebo jiné obdobné zařízení, ve kterém je tato osoba umístěna na základě rozhodnutí soudu anebo na základě souhlasu zákonných zástupců anebo opatrovníka.“ (Zákon č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii ČR)

Myšlenková mapa č. 3: Ministerstvo vnitra ČR, zdroj: vlastní tvorba

3.4 Ministerstvo spravedlnosti

Ministerstvo spravedlnosti má ve své působnosti probaci a mediaci, vězeňství, soudy a státní zastupitelství. Soud může nařídit umístění do věznice nebo do detenčního zařízení. Probačně mediační služba naopak pomáhá vyřešit spor, aniž by došlo k soudu. (justice, 2024)

Myšlenková mapa č. 4: Ministerstvo spravedlnosti, zdroj: vlastní tvorba

3.5 Ministerstvo zdravotnictví

Ministerstvo zdravotnictví mimo jiné na svých stránkách uvádí tabulku, kde přehledně vyhledáte potřebnou zdravotní pomoc určenou nejen osobám závislým na návykových látkách, ale také jejich blízkým (mzcr, 2018). Dle jednotlivých krajů uvádí ministerstvo všechna svá dostupná zařízení. Lze kontaktovat ve všech fázích závislosti a pomoc naleznete nejen v rámci přímé intervence, ale také prevence a následné resocializace.

Myšlenková mapa č. 5: Ministerstvo zdravotnictví, zdroj: vlastní tvorba

3.6 Nestátní neziskové organizace

V České republice existují Nestátní neziskové organizace, které nejsou financovány žádným ministerstvem, ale provoz je zajištěn fundraisingem a z vlastní činnosti. Občanská sdružení pořádají v rámci prevence besedy přednášky, výlety a letní tábory. Také se zaměřuje na pomoc při začlenění do společnosti. Nadace většinou poskytují pomoc dětem v obtížné životní situaci, zabývají se osvětou, podílí se na prosazování legislativních změn a jsou aktivní v programech pro ochranu dětí.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc zřizuje kraj, stát, nebo nestátní neziskové organizace. Tuto péči upravuje Zákon o sociálně právní ochraně dětí 359/1999 Sb. „*Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva. Ochrana a pomoc se poskytují po přechodnou dobu nepřesahující zpravidla dobu 6 měsíců bez ohledu na to, je-li poskytována na základě smlouvy o poskytování ochrany a pomoci nebo na základě soudního rozhodnutí.*“ (Zákon č. 359/1999 Sb.)

Myšlenková mapa č. 6: Nestátní neziskové organizace, zdroj: vlastní tvorba

4 Komplexní péče pobytového programu (příklad dobré praxe)

V této části bakalářské práce budeme zkoumat, jaký vliv na klienty během osmi týdenního pobytu mají různé motivační metody užívané ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí (dále SVP VM), včetně zcela nové, námi vytvořené hodnotící metody „Cesta k cíli“. Výzkum jsme nazvali Komplexní péče pobytového programu ve Středisku výchovné péče.

Zaměření bakalářské práce vyplývá z pracovního působení asistenta pedagoga v SVP VM. Smíšený výzkum zaměřený na klienty, kteří v našem zařízení pobývali během posledních dvou let probíhal ve školní roce 2021-22 a ve školním roce 2022-23 (v období letních prázdnin je v provozu pouze ambulantní část). Využili jsme spisový materiál nezbytný k pochopení hlubších příčin: odůvodnění umístění, akutní potíže dlouhodobého i krátkodobého rázu, předchozí péče v souvislosti s problémovým chováním. Myšlenka na zavedení motivačního programu „Cesta k cíli“, jehož aplikace je předmětem zkoumání této bakalářské práce, se poprvé objevila na jaře roku 2020, v době lockdownu. Do praxe byl zaveden ve školním roce 2020/2021. Byl sestaven během 1 měsíce za aktivní účasti všech zaměstnanců, kteří svými nápady přispěli k jeho finální podobě. V naší bakalářské práci se s odstupem času budeme snažit zhodnotit jeho funkčnost a v případě potřeby navrhneme nutné úpravy.

4.1 Příklad dobré praxe

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků popisuje příklad dobré praxe (dále PDP) jako osvědčený postup k dosažení cíle, který by „...měl být aktuální, zajímavý a inspirativní pro jiné učitele a tedy aplikovatelný i na jiných školách.“ Měl by popisovat procesy, aktivity, techniky a metody, které fungují a jsou ověřené. (NUOV, 2024).

I my se chceme podělit o své zkušenosti, konkrétně o možnost práce s klienty v SVP. Proto jsme se rozhodli popsat a také ověřit námi užívané kombinace metod, jejichž součástí je námi vytvořený program „Cesta k cíli“ netradiční a zajímavou hodnotící technikou. Na stránkách Národního ústavu odborného vzdělávání lze nalézt samostatnou šablonu pro tvorbu PDP (NUOV, 2024). Každý PDP musí obsahovat jméno realizátora, ve kterém je nově vytvořená metoda, aktivita či technika aplikována. Další součástí šablony, která je návodem pro nové uživatele příkladu dobré praxe jsou:

- anotace;
- kontext;

- východiska;
- cíle na úrovni klíčových kompetencí;
- cíle na úrovni průřezových témat;
- realizace: postup a metody;
- pomůcky, zdroje;
- reflexe, výsledky a zhodnocení;
- budoucí perspektiva.

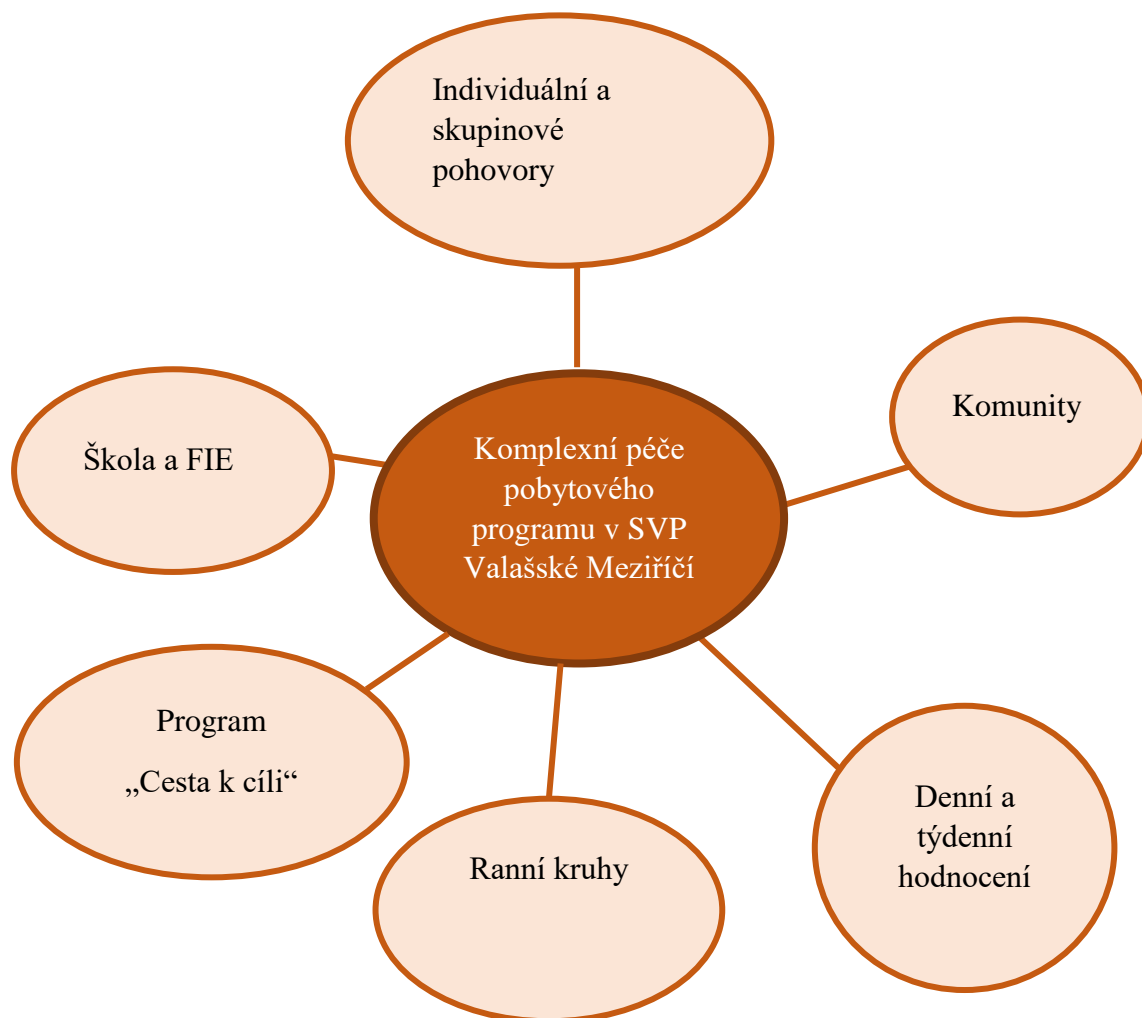
4.2 Komplexní péče ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí

Pro orientaci v problematice nejprve uvedeme komplexní systém fungování Střediska výchovné péče Valašské Meziříčí (dále SVP VM), tedy výzkumného prostředí. Podrobně popíšeme všechny metody práce s klienty. Dodržování etického kodexu je samozřejmostí.

Činnosti v SVP VM jsou rozmanité, s cílem ukázat klientům jaké jsou možnosti smysluplného trávení volného času. K oblíbeným činnostem patří jízda na kolečkových bruslích, cyklistika, atletika, jízda na běžkách, skákání přes švihadlo, míčové hry, turistika a jiné sportovní aktivity. Klienti rádi navštěvují městský bazén, zimní stadion, dopravní hřiště apod. Vychovatelé sledují aktuální akce ve Valašském Meziříčí a okolí a flexibilně reagují v přípravě programu. Navštěvují vzdělávací akce a výstavy v zámku Žerotínů i Kinských, v zámku Lešná, Skanzen v Rožnově pod Radhoštěm a hvězdárnu. Pravidelně navštěvují knihovnu a půjčují si knihy. Účastní se exkurzí a dnů otevřených dveří Hasičského záchranného sboru, Policie České republiky, Městské policie, Ekocentra atd. S velkým nadšením opakovaně navštěvují Fauna park v našem městě, kde mohou klienti zvířata krmit, pečovat o jejich příbytky a povídat si s majitelem této malé zoologické zahrady. Práce s korálky, vyšívání, šití, háčkování, drátkování nebo práce se dřevem jsou činnosti, se kterými se klienti setkávají většinou poprvé. Program vychovatelé sestavují s ohledem na individuální i skupinové potřeby. Komplexní péče pobytového programu SVP VM spočívá v následných činnostech:

- individuální a skupinové pohovory;
- ranní kruhy ve všední dny;
- vzdělávání, včetně využití metody FIE (Feursteinova metoda instrumentálního obohacování);
- denní i týdenní hodnocení;

- aplikace programu „Cesta k cíli“ po celou dobu pobytu.
- týdenní komunity.

Myšlenková mapa č. 7: Činnosti aplikované v SVP VM, zdroj: vlastní tvorba

4.2.1 Individuální a skupinové pohovory s klienty

Komunikace s klienty je automatickou náplní práce všech zaměstnanců. Skupinové a individuální pohovory jsou každodenní součástí práce etopeda i psychologů SVP VM a jsou zaznamenány do spisové dokumentace klienta. Základem je klidně působící prostředí, vhodně zvolené téma i respekt individuálních zvláštností klienta s ohledem na věk.

4.2.2 Ranní kruhy

Součástí pobytového režimu dne jsou od pondělí do pátku ranní kruhy. Tyto aktivity probíhají od 6.50 - 7.50 h. V této aktivitě se střídají psycholog, etoped, psycholog-vedoucí SVP VM. Témata jsou různá a vycházejí z dění ve skupině i individuálních potřeb klientů. Uskutečněné ranní kruhy se zaznamenávají do spisové dokumentace každého klienta.

4.2.3 Školní vyučování a aplikace Feuersteinova instrumentálního obohacování

Školní vyučování probíhá v učebně, která se nachází v nejvyšším patře budovy vedle prostorné herny. Výuka probíhá dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy, kdy kmenová škola při nástupu klienta dodá na období pobytu školní vzdělávací plán pro daný ročník a individuální vzdělávací plán žáka. Třída je koedukovaná pro všechny ročníky. Ve škole pracuje jeden učitel se specializací na etopedii a asistent pedagoga. Základním pilířem výuky je klidný přístup se snahou změnit u žáků negativní postoj ke škole a motivovat je aktivitě, soběstačnosti a zvýšenému úsilí plnit si své školní povinnosti. Pozitivně je hodnocena snaha a úspěchy, které mnohým žákům v kmenové škole chybí. Žákům je umožněna projektová výuka, kde využívají mezipředmětové vztahy. Základem je individuální výuka, protože se jedná o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Během pobytu se pozvolna přechází k co největší samostatnosti s ohledem na možnosti a schopnosti klientů.

Součástí školního vzdělávání je zavedení metody Feuersteinovo instrumentální obohacování (dále FIE) do výuky. Jedná se o metodu rozvoje kognitivních dovedností pomocí instrumentů. Instrumenty neboli nástroje rozvoje kognitivních funkcí jsou ve FIE soubory pracovních listů, které napomáhají aplikovat zprostředkované učení se strukturalizací, což zajišťuje řád a předvídatelnost. Instrumenty jsou také prostředkem tvorby učební strategie, schopností myslet a systematicky porozumět informacím. Žák musí správné řešení nalézt sám. Právě tím dochází k rozvoji kompetencí, které jsou důležité k osvojování učiva. Další pomůckou je pouze tužka a guma, protože významnou složkou FIE je práce s chybou. Velkou motivací je, že práce s FIE není hodnocena známkováním. Metoda je od roku 2017 nedílnou součástí užívaných metod v SVP VM. Aplikace probíhá 3x týdně.

4.2.4 Hodnocení

V průběhu pobytu probíhá denní a týdenní hodnocení a provádí jej osoba zodpovědná za klienty, tedy učitel, denní vychovatel a noční vychovatel. Hodnocení probíhá 3x denně během všedního dne, o víkendu jen 2x denně. Vždy na konci služby odborného pracovníka probíhá diskuse o prožitcích, pocitech, přístupu a chování během daných činností, což vede klienty k rozvoji sebereflexe. Denní hodnocení se zaznamenává do archu na nástěnce pouze barvou. Ve spisové dokumentaci je k této barvě také slovní hodnocení. (viz přílohu č.1)

Barvy vycházejí z dohodnutého systému, který reflektuje chování klienta během každého dne i noci. Za týden je klient hodnocen 19x. Každá barva má daná kritéria, které odpovídají následnému hodnocení.

	Vynikající chování
	Velmi dobré chování
	Dobré chování
	Nevyhovující, nedostačující chování
	Nepřípustné chování

Tabulka 1: Hodnocení klientů

4.2.5 Program „Cesta k cíli“

Ve SVP VM je od roku 2020 zaveden Program „Cesta k cíli“. Jedná se o ucelený systém hodnocení a odměn, který začíná v den nástupu klienta a trvá po celou dobu pobytu. Je zohledněn věk klienta, jeho osobnostní zvláštnosti a schopnosti. Dle udělených barev během předchozího týdne jsou odměny buď uděleny, nebo neuděleny. Aby klient dosáhl odměny, nesmí mít oranžové ani červené barvy a musí splnit týdenní úkol, který si sám navrhl a který byl schválen všemi zúčastněnými na komunitě. Program vytvořili pracovníci SVP VM.

Postup v programu odměn je následující. Každý klient si vybere jeden z málo známých osamocených ostrovů. Na výběr je Tuvalu, Nauru, Elugelap, Saba, Atol Bikini, Ilha da Queimada, Northsentinel, Miyake-Jima, Gruinard. V prvním týdnu si zjistí informace, proč na vybraném ostrově nejsou vhodné podmínky pro život a umístí vlastnoručně vyrobený magnet na mapu světa. (Viz přílohu č. 2)

Po 1. týdnu pobytu klient při splnění týdenního úkolu a barevného hodnocení bez červených a oranžových, postupuje na Antarktidu. Odměnou je bonbon od polárního medvěda.

Po 2. týdnu pobytu je nutné získat 2 modré barvy pro postup do Afriky. Odměnou je sušenka od domorodce černouška Bubu (Oreo). V případě získání více než dvou modrých, či zelených barev získá klient navíc nápoj z tropického ovoce (džus z čerstvého ovoce)

Po 3. týdnu potřebuje minimálně 4 modré barvy pro postup do Jižní Ameriky. Odměnou je výrobek z pravých kakaových bobů (čokoláda). Pokud nasbírá více než 4 modré nebo zelené, získá míchanou americkou limonádu (sám se podílí na výrobě a získává novou zkušenost).

Po 4. týdnu je nezbytné mít 5 modrých pro postup do Asie. Odměnou je polévka z vietnamského bistra a významný čínský vynález (blok z papírnictví). Při dosažení 5 a více modrých, nebo zelených barev získává zmrzlinový pohár s ovocem a se šlehačkou. (Sám se podílí na výrobě a získává novou zkušenost).

Po 5. týdnu pobytu postupuje klient do Austrálie, pokud dostal minimálně 6 modrých + 2 zelené barvy. Odměnou je vodní výcvik (návštěva bazénu) s pracovníkem SVP nebo MasterChef (zhotovení jídla, nebo dezertu dle vlastního výběru) a kousek korálového útesu (zvýrazňovač). Při vyšším počtu uvedených barev získá navíc občerstvení na bazéně, nebo MasterChef + smoothie.

Po 6. týdnu při minimálně 6 modrých a 3 zelených postupuje do Severní Ameriky a má možnost uniknout z reality do filmového světa a vychutnat si u toho popcorn (návštěva kina s klíčovým pracovníkem). Navíc může získat hamburger a klíčenku.

Po 7. týdnu je potřeba mít minimálně 7 modrých a 4 zelené barvy pro postup do Evropy. Odměnou je spojení s celým světem (internet na půl hodiny) a sladký bonus. Pokud je počet modrých a zelených barev vyšší, získává klient husí brk (propisku s logem SVP VM).

V 8 týdnu je potřeba získat minimálně 8 modrých a 4 zelené. Odměnou je rozloučení s klíčovým nebo jiným pedagogickým pracovníkem v cukrárně.

Následuje cíl s názvem „odchod domů“.

4.2.6 Komunity

Komunita probíhá vždy v pondělí od 13 h za účasti klientů a všech pedagogických pracovníků. Komunitu vede odborný pracovník, který vše se zapisuje. Body komunity jsou:

- 1. Písnička:** vybírá vždy jeden klient podle pořadí. Písničku klienti nacvičují nejdříve s pomocí dospělých, později sami.
- 2. Hra:** pracovník, který vede komunitu, připraví pro všechny hru. Mezi oblíbené hry patří: Belzebubova party, Poznej zvíře, Koš ovoce, Když pojedou do Afriky a další.
- 3. Co na srdci to na jazyku:** všichni zúčastnění mohou slušnou formou říct, co se jim na druhých líbí / nelíbí. Oslovený se k tomuto vyjádří.
- 4. Sdělení dětem:** sděluje se co v nadcházejícím týdnu bude mimořádného (např. návštěva plaveckého bazénu, divadla).
- 5. Téma uplynulého týdne:** každý týden probíhají činnosti v návaznosti na svátky, významné dny, roční období. Například Den Země, vznik ČR, Světový den zvířat, Velikonoce, Vánoce. Klienti řeknou, co viděli a zažili minulý týden.
- 6. Téma nadcházejícího týdne:** seznámení s tématem, plánem akcí.
- 7. Návštěvy klientů:** probíhají ve čtvrtek, každý druhý týden. Klientům je oznámeno, kdo bude mít návštěvu.

8. Narozeniny a svátky: připomenutí, kdo z přítomných daný týden slaví svátek nebo narozeniny.

Po komunitě následuje „Týdenní hodnocení“, kde je s klienty rozebráno jejich chování během celého týdne a jsou uděleny odměny nebo výchovná opatření. Klienti jsou upozorněni na nevhodné projevy chování, a naopak pochváleni za aktivitu či jakoukoliv přínosnou činnost. Týdennímu hodnocení předchází porada odborných pracovníků, kde všichni odborní a pedagogičtí pracovníci popíší klady a zápory klienta a domlouvají se na dalším postupu.

5 Metodologie

Metodami, jejich tvorbou a aplikací se zabývá vědní obor nazvaný metodologie. Jedná se nauku o metodách, lépe řečeno souhrn jednotlivých metod, které jsou zkoumány. „*Je teorií k výběru výzkumných metod a návodem, jak vybrané metody (metodu) používat ve vědeckém zkoumání*“ (Cirbusová, 2018).

5.1 Stanovení cílů a výzkumných otázek

Výzkumná část bude vycházet z cíle pobytu, kdy chceme navodit změnu v reakcích na okolí a taktéž ve schopnosti komunikovat otevřeně a bezkonfliktně. Kombinace výchovných a motivačních metod užívaných v SVP VM by měla k těmto změnám vést. Ke změně chování se snažíme klienty zařízení namotivovat komplexním přístupem (viz kapitolu 4.2.). Cíl naší práce je tedy předdefinován v jejím názvu - „**Ověřit, zda Kombinace výchovných metod využívaných při osmitýdenním pobytu klientů ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí vede k pozitivním změnám u žáků s problémy v chování**“. Z tohoto cíle nám vyplývají i dílčí cíle naší bakalářské práce:

- představit námi vytvořený program „Cesta k cíli“ jako součást komplexního přístupu a jako příklad dobré praxe;
- posoudit, zda je program srozumitelný klientům již od nástupu;
- zhodnotit, zda postoupení motivuje ke snaze opakovat úspěch;
- posoudit náročnost programu „Cesta k cíli“;
- identifikovat, která odměna je pro klienty nejlákavější.

Po stanovení hlavního cíle i dílčích cílů si tedy můžeme položit výzkumné otázky, na které budeme hledat odpověď:

Výzkumná otázka č. 1: „*Jak klienti vnímají navržený motivační program CESTA K CÍLI?*“

Všechny užité výzkumné metody by nám měly dát možnost pochopit, jak klienti vnímají svůj pobyt v SVP VM a zda mají zájem pracovat na svém seberozvoji tak, aby byli odměňováni. Zajímá nás především, zda je pro ně program Cesta k cíli dostatečně motivující. K odpovědi na tuto výzkumnou otázku nám pomůže rozhovor rozfázovaný do tří částí, který bude probíhat po dobu pobytu. Dále také schopnost klientů dosáhnout takových barev, aby postupovali v programu „Cesta k cíli“.

Výzkumná otázka č. 2: „*Jak se klientům daří postupovat v programu CESTA K CÍLI?*“

Během pobytu se s klienty intenzivně pracuje. Všichni odborní pracovníci i ti, kteří mají na starost chod zařízení, jsou pravidelně seznamováni z užívanými metodami. Na tuto otázku odpovíme díky vyhodnocení rozhovoru s klientem, který proběhne přibližně v polovině pobytu.

Výzkumná otázka č. 3: „*Jakých barev klienti dosahují?*“

Doufáme, že rozhovory, pečlivé prostudování dokumentace a pozorování chování klientů nás dovede k odpovědi, zda jsou klienti schopni korigovat své chování při užívání námi zvolených metod. Chování klientů lze ovlivnit několika způsoby. V našem zařízení užíváme jejich kombinaci a komplexní přístup. Dále budeme vyhodnocovat četnosti dosažených barev během pobytu a také sledovat postupy klientů v programu „Cesta k cíli“.

Výzkumná otázka č. 4: „*Které udělované odměny by chtěli klienti získat a proč?*“

Pokusíme se zjistit, zda jsou námi navržené odměny dostatečně motivující. Vzhledem k tomu, že se jedná o koedukovanou skupinu klientů, bylo nutné zvolit odměny, které by vyhovovaly dívkám i chlapcům a byly uzpůsobené věkové kategorii. Každý klient k nám také přichází s jiným problémem, avšak bio-psycho-sociální patologie se vyskytuje u všech. Při prvním rozhovoru se klienta zeptáme, která odměna ho nejvíce zaujala. Odpovědi dále vyhodnotíme v rámci interpretace dat.

5.2 Metodologický postup práce

Pod pojmem speciálně pedagogický výzkum se skrývá záměrná odborná činnost. Zkoumány jsou souvislosti a vztahy, ale také všechny navazující jevy a projevy. Dochází ke vzájemnému ovlivňování jednotlivých složek speciálněpedagogického výzkumu. (Svoboda, 2012, s. 7). Pokud chceme získat relevantní a validní výsledky smíšeného výzkumu musíme si sestavit jeho plán. Poté co si určíme cíl bakalářské práce a přistoupíme k definici výzkumných otázek. Je nutné si určit výzkumný vzorek, prostředí a také výzkum časově vymezit, vybrat vhodné metody a postupy. Do výběru metod a postupů spadá nejen konkretizace výzkumného vzorku, ale i vymezení jednotlivých výzkumných metod tak, abychom si odpověděli na otázku Co? Kolik? Jak? Proč? Poté co budeme mít všechna data, je nezbytné tato data systémově analyzovat. Tím se přiblížíme možnosti analyzovat výsledky našeho výzkumu a následně

je interpretovat tak, abychom odpověděli na dříve položené výzkumné otázky. Interpretace spočívá v redukci a utřídění všech získaných dat, přičemž neopomeneme zdůraznit i limity výzkumného šetření.

5.3 Charakteristika výzkumného souboru, čas a prostředí sběru dat

Výzkum bude probíhat u klientů, kteří jsou dle Zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy 109/2002 Sb. umístěni na žádost zákonného zástupce ve SVP VM. Jako výzkumný vzorek jsme vybrali 2 dívky a 3 chlapce, kteří již v minulosti absolvovali alespoň jeden pobyt ve SVP VM. Konkrétně se jedná o tyto klienty:

- chlapec 10 let, 3. třída ZŠ. Toulání, nerespektování autority, výbušné chování. Matka nedůsledná. Slabý ve vyučování, nevlastní otec jej nepřijal, mladší bratr;
- chlapec 13 let, žák 8. ročník ZŠ, umístěn pro finanční podvody, krádeže, nerespektování autority, matka ve výchově ochranná, úplná rodina, bez sourozenců;
- chlapec 16 let, 9 ročník ZŠ, problémy v chování spočívají ve vysoké absenci kmenové školy, která je rodiči omlouvána, matka ochranná výchova, roli otce nahradil přítel matky, bez sourozenců;
- dívka 16 let, žákyně 9. ročníku ZŠ, problém v chování je toulání, styk s nevhodnou partou, úplná rodina, starší sourozenec;
- dívka 16 let, nepodnětné domácí prostředí až patologické, slabý školní prospěch, malé sebevědomí, úplná nefunkční rodina s dědečkem ve společné domácnosti, bez sourozenců.

Výzkum probíhal ve SVP VM po celou dobu pobytu klientů ve školním roce 2021-2022 a 2022-2023. Zařízení spadá pod Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní školu a školní jídelnu Olomouc – Svatý Kopeček (dále DDÚ). DDÚ je školské zařízení, které nezletilým osobám zajišťuje náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Kromě toho nabízí DDÚ preventivně výchovnou péči dle § 16 zákona č. 109/2002 Sb. dětem, o jejichž umístění požádali zákonní zástupci dítěte.

SVP VM nabízí ambulantní a internátní služby ve třípodlažní budově, která se nachází téměř v centru města. Po ukončení pobytu obdrží zákonný zástupce dítěte závěrečnou zprávu obsahující informace o jeho chování a přístupu ke vzdělávání během pobytu. Zpráva školy je předána zákonným zástupcům i škole. Součástí péče je také ambulantní péče po propuštění. Internátní pobyt klientů je za úplaty jejíž výše a způsob

je stanoven vládním nařízením. Internátní pobyt je zpravidla osmitýdenní. Skupina má 6-8 klientů a je koedukovaná. Příjmu klienta předchází ambulantní schůzky. Zákonný zástupce obdrží doporučený seznam věcí potřebných po dobu pobytu, informace o úhradě pobytu a je seznámen s chodem SVP VM.

Denní program je pevně stanoven režimem dne. Zahrnuje všechny výchovně vzdělávací činnosti, které jsou zaměřené na předcházení rizikového chování, poruch chování nebo jejich nápravu a sociálně rehabilitační činnost. Kmenový vychovatel zhodnocuje a zaznamenává adaptační období klienta. Každý klient má svého klíčového pracovníka, se kterým si po celou dobu pobytu píše deník. Vedoucí-psycholog a etoped zpracovávají za účasti klienta individuálně výchovný plán, který je zaměřen na jeho specifické potřeby. Týmová činnost pracovníků střediska směřuje k podpoře při naplňování tohoto plánu. Realizace probíhá formou individuální i skupinovou. Psycholog SVP VM provádí v návaznosti na zprávy z PPP (Pedagogicko-psychologická poradna), SPC (Speciálně pedagogické centrum) apod. vstupní vyšetření, ve druhém měsíci pak komplexní psychologické vyšetření. Týmově se všichni pracovníci střediska podílí na prevenci problémového chování.

5.4 Metody sběru dat

Informace jsme získali od samotných klientů zařízení SVP VM, z dokumentace klienta a budeme vycházet z pravidelného hodnocení, které udělují klientům pedagogičtí pracovníci na základě jejich chování.

Jednou z metod kvalitativního výzkumu je prostudování dokumentace. Nejen, že si ji prostudujeme před příchodem klienta, ale s dokumentací pracujeme po celou dobu výzkumu, protože v našem případě poskytuje informace potřebné k vyhodnocení výsledků pozorování. Pozorování, další metoda kvalitativního výzkumu, je systematické sledování a zaznamenávání chování. A právě ve výše zmíněné dokumentaci (v osobním spisu klienta) je odborným pracovníkem proveden v rámci udělení barevného hodnocení zápis o chování klienta. Díky tomu jsme schopni dohledat, proč klient dostal určité barvy. Podrobné zkoumání záznamů dosažených barev a jejich vyhodnocení v rámci celého pobytu pak řadíme do metod kvantitativního výzkumu, protože pracujeme s jejich četností a vyhodnocujeme je formou grafů. Současně ve výzkumu aplikujeme další kvalitativní metodu výzkumu polostrukturovaný rozhovor neboli interview s respondenty.

Rozhovor je kvalitativní metoda. Jedná se o cílevědomou komunikaci náročnou z několika pohledů. Dotazovatel musí mít komunikační dovednosti, a také zkušenosti s vedením rozhovoru. Potřebuje velký dostatek taktu a empatické vystupování. Rozhovor má dvě složky verbální i nonverbální. (Valenta, Müller 2021, s.63) Celý rozhovor se skládá z jednotlivých otázek, které jsou sestaveny tak, aby korespondovaly s výzkumnými otázkami a daly nám odpověď na výzkumný cíl. V našem případě využijeme polostrukturovaný rozhovor. S každým klientem probíhaly 3 rozhovory za pobyt a celkové trvání všech 3 rozhovorů zabere přibližně 30-45 minut. První rozhovor probíhal vždy ihned po nástupu do zařízení a byl zaměřen na program „Cesta k cíli“, konkrétně na porozumění programu a typ odměny, která by mohla klienta motivovat k pozitivní změně chování. Měli jsme připravené 3 otázky, které jsme položili každému dotazovanému hned po příchodu a byly doplněny dalšími otázkami vyvozenými z odpovědi klienta. Druhý rozhovor proběhl přibližně v polovině pobytu. Dotazovali jsme se, jak se klientovi daří postupovat v programu a zaměřili jsme se na vnímání náročnosti postupu. Tato fáze rozhovoru byla velmi individuální. Poslední rozhovor proběhl před ukončením pobytu a směřoval k sebereflexi pobytu v zařízení. Všichni dotazovaní dostali stejné otázky.

5.5 Metoda zpracování dat

Cílem zpracování dat je získání holistického obrazu o každém zkoumaném klientovi. U každého vzorku jsme nejprve provedli obsahovou analýzu spisové dokumentace. Zaměřili jsme se na hlavní problémy, pro které byl přijat. Jedná se o kvalitativní metodu za využití informací od zákonných zástupců, ale také od zaměstnanců SVP VM, kteří s klientem intenzivně pracují po celou dobu pobytu.

Dále jsme využili jsme metodu popisné statistiky, která spočívala v sumarizaci dat, v našem případě barevného hodnocení klientů. Pro připomenutí barevného hodnocení viz kapitolu 4.2.4. Nejprve jsme získaná data zkontrolovali a roztřídili a sečetli. Následně jsme u každého klienta údaje získané pozorováním graficky vizualizovali a k těmto grafům jsme sestavili tabulku četností.

Ve třetí fázi jsme podrobně analyzovali a utřídili výsledky rozhovorů, které nám poskytly důležitá data. Informace získané z rozhovorů jsou zpracované metodou trsů.

6 Výsledky výzkumného šetření

Po uvedení do metodologie přistupujeme ke zpracování výsledků výzkumného šetření. Nejprve provádíme analýzu dokumentace, kdy vyhodnocujeme a interpretujeme relevantní data. Poté se zabýváme barevným hodnocením chování klienta za celou dobu pobytu. Nakonec popisujeme průběh rozhovoru.

6.1.1 Chlapec N.

Analýza dokumentace

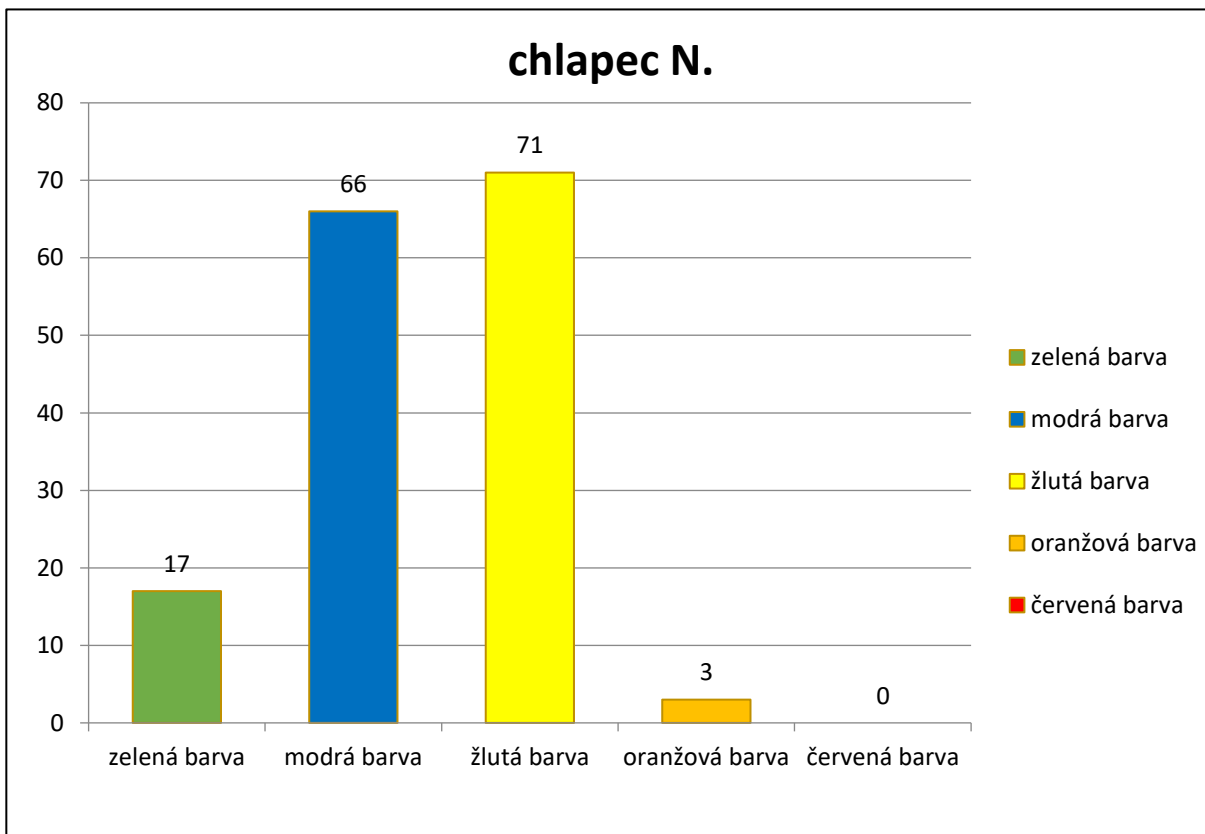
Chlapec N. (10 let) je ve Středisku výchovné péče po druhé. První pobyt proběhl před prázdninami a ihned po prázdninách matka zažádala o nový pobyt. K předešlým problémům ve školním prostředí (nerespektování autority a agresivita) se přidaly krádeže a toulání. Rodina bydlí v malém bytě a má nízkou ekonomickou úroveň. Otec se s chlapcem nestýká, jeho roli nahradil přítel matky a rodina se rozrostla o další dítě. S mladším nevlastním sourozencem má N. časté konflikty. Matka s přítelem se snaží zavést řád a pravidla, ale jsou benevolentní a nedůslední v jejich dodržování. Chlapec rád jezdí na kole a neváhá se pustit i do vzdáleného města, odkud se vrací až po setmění. Doposud si nenašel žádného kamaráda. N. je od vstupu do mateřské školy v péči SPC i dětského psychiatra. Byl opakovaně vyšetřen na neurologii. V 8 letech mu byla stanovena diagnóza Hyperkinetická porucha pozornosti sdružená s poruchou chování a výrazná neuromotorická nezralost.

Pozorování

Při nástupu do SVP se N. vracel po dvou měsících do známého prostředí, a dokonce si pamatoval i jména některých zaměstnanců. Byl nejistý, ale snažil se od počátku pobytu získat kamarádství mezi ubytovanými klienty. S nástupem do SVP VM začal užívat doporučenou medikaci a došlo ke zlepšení soustředění a koncentrace. Před koncem pobytu mu léky došly a matka nezajistila další, došlo k viditelnému zhoršení. Jeho komunikace vážla vlivem malé slovní zásoby. I tentokrát se do všech sportovních, výtvarných i jiných činností pouštěl s chutí a nadšením. Neodradil ho ani neúspěch mnohdy způsobený jeho pomalejším tempem a neznalostí dané aktivity. Motivací pro něj byla pochvala, možnost vykonávat oblíbenou činnost, pomáhat dospělým, nebo ostatním klientům. Postupně měl radost ze své dobře vykonané práce. Nabýval i sebevědomí. N. již znal program „Cesta k cíli“ a hned od prvního týdne se velmi snažil získávat žluté, modré a zelené barvy. Jeho týdenní úkoly byly adekvátní jeho věku, schopnostem a možnostem. Například úkol „Nakresli obrázkovou osnovu a podle ní povyprávěj

pohádku“ pro N. nebyl vzhledem k jeho omezené slovní zásobě jednoduchý. Na svůj úkol si myslel a od prvního dne od zadání na něm pracoval. Byl na sebe pyšný, že ho zvládl a těšil se, že pohádku O Budulínkovi povypráví doma.

Chlapec během pobytu dosáhl barvy uvedeného v grafu níže.

graf č. 1: chlapec N. celkový počet barev 157, pobyt cca 9 týdnů

barva	Hodnocení chování	Počet (Ni)	Relativní četnost (Fi)
zelená barva	Vynikající chování	17	0,108
modrá barva	Velmi dobré chování	66	0,420
žlutá barva	Dobré chování	71	0,452
oranžová barva	Nevyhovující, nedostačující chování	3	0,019
červená barva	Nepřípustné chování	0	0
		Σ 157	Σ 0,999 \doteq 1

Tabulka 2: Tabulka četností chlapec N.

Barvy byly po celou dobu pobytu velmi dobré – přiměřeně rozložené mezi modrou a žlutou. Na konci 8. týdne však získal 3 oranžové – provokace, výhrůžky, vulgarita. Chování souviselo s nástupem nové klientky mladšího věku, která jej velmi provokovala. Chlapec velmi snadno reagoval na jakékoliv provokace vůči své osobě nevhodně. Nicméně před propuštěním došel na své „Cestě k cíli“ až do Evropy. V SVP VM po dosažení cíle Evropa byl ještě dva dny, pak byl propuštěn. Během pobytu nebyla chlapci udělena žádná výchovná opatření.

Rozhovor

Hned první den sdělil chlapec, že chce tentokrát začít na hadím ostrově. Při individuální rozhovoru bylo zjištěno, že ho u druhého pobytu velmi láká odměna „plavecký výcvik“ neboli návštěva městského bazénu. Chlapec vzpomíná, že u nich takový bazén nemají a že by tam chtěl velmi jít, protože ho na podobný bazén rodiče nevezmou. Na chlapci je snadno rozeznatelné, že by rád s rodiči trávil volný čas jinak než u televize. Z jiných rozhovorů také víme, že ho velmi trápí odlišný vztah nevlastních prarodičů k mladšímu bratrovi a němu. Během pobytu se mu dařilo postupovat každý týden. Byl na sebe pyšný a z odměn měl radost. Když dosáhl odměny plavecký výcvik, byl velmi nadšený a všem se chlubil, že půjde plavat. Na konci pobytu se dostal až do Evropy, což ho velmi těšilo.

6.1.2 Chlapec O.

Analýza dokumentace

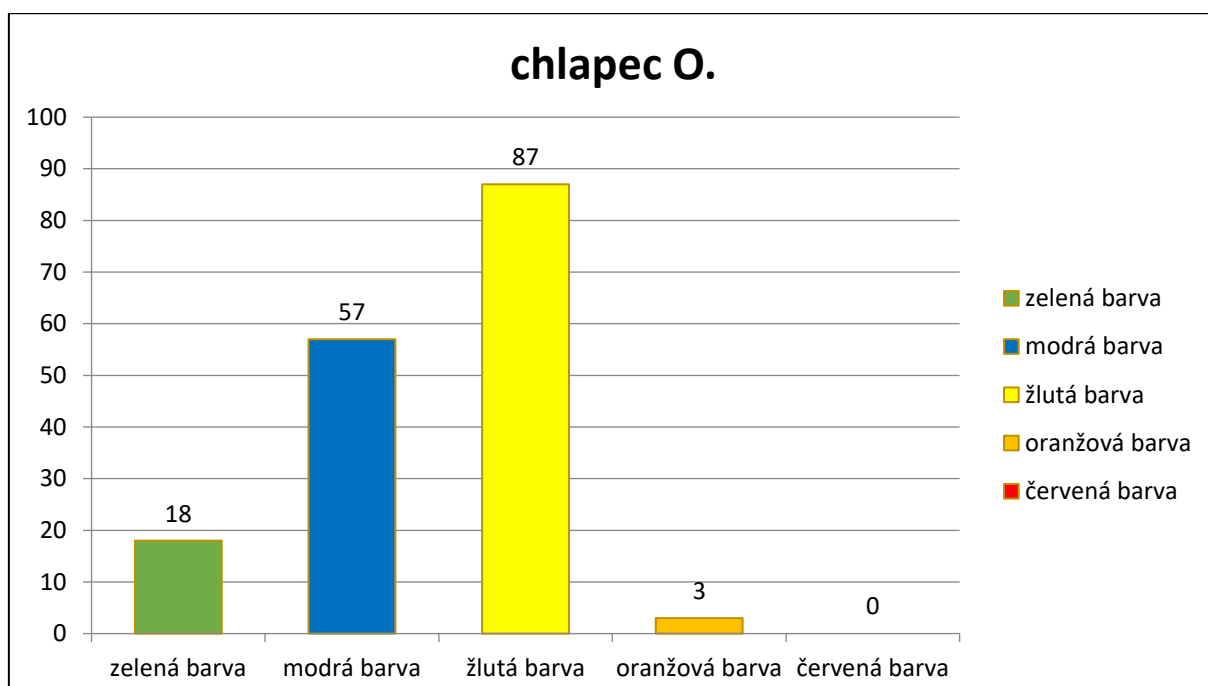
Chlapec 13 let, žák 8. třídy ZŠ. Do SVP VM přijat po druhé na žádost rodičů. První pobyt absolvoval již před pěti lety v době, kdy jsme ještě neměli zavedený motivační program. Důvodem umístění tohoto chlapce k druhému pobytu byly výchovné a osobnostní problémy a zpronevěra peněz rodičům i babičce, podvody, lhaní, neplnění školních povinností. O. pochází z úplné rodiny, která žije v bytě 2+1. Výchova rodičů je nejednotná a ochranná. Mateřskou školu navštěvoval O. od 4 let a školní docházku zahájil bez odkladu. Rodiče jej popisují jako nepraktického a nepořádného chlapce. Ve volném čase hraje na flétnu a hodně času tráví na PC. Společně strávený čas celé rodiny je minimální, nemají žádné společné koníčky. Doposud není v péči žádného odborníka.

Pozorování

Stejně jako při prvním pobytu je O. od první chvíle v SVP VM velmi upovídaný s tendencemi prosazovat své zájmy. Respektuje pravidla i vnitřní řád. Všechny přístupné dokumenty si pečlivě pročítá a dotazuje se všech dospělých na různé detaily. Podrobně si nastudoval vše o SVP VM na webových stránkách již před nástupem. Po nástupu se doptával na detaily řádu a upozornil také na chybu v uvedeném titulu vzdělání u jedné zaměstnankyně. Velmi rád komunikoval s dospělými, protože pro vrstevníky nebyla jeho témata atraktivní. Například politika a ekonomika u nás i v zahraničí. Často rád poučoval druhé a při debatách se snažil druhé nychytat při nevědomosti. Došlo mnohdy i k povyšování. Svou chybu nikdy nechtěl přiznat. Hledal spousty výmluv.

Je po celou dobu pobytu zjevné, že mu vyhovuje režim a řád, přesto své povinnosti odkládal s nadějí, že to zase nějak „ukecá“. Během pobytu došlo k celkovému zklidnění a byl veden k vyhodnocení vhodnosti komunikace. Projevoval zájem o jednotlivé pracovní i zájmové činnosti, ale vše jen s krátkým trváním. Jakákoliv motivace u něj vyvolala nadšení a snahu získat „odměnu“, avšak měl velké tendence navracet se k naučeným způsobům chování. Podváděl, odbýval školní přípravu i týdenní úkoly. Na doporučení odborných pracovníků SVP VM rodiče zajistili vyšetření u dětského psychiatra.

Chlapec během pobytu dosáhl barvy uvedeného v grafu níže.

Graf č. 2: Chlapec O. celkem 165 barev, pobyt cca 9 týdnů

barva	Hodnocení chování	Počet (Ni)	Relativní četnost (Fi)
zelená barva	Vynikající chování	18	0,109
modrá barva	Velmi dobré chování	57	0,345
žlutá barva	Dobré chování	87	0,527
oranžová barva	Nevyhovující, nedostačující chování	3	0,018
červená barva	Nepřípustné chování	0	0
		Σ 165	Σ 0,999 \doteq 1

Tabulka 3: Tabulka četností chlapec O.

Chlapec získal v 6. týdnu 2 oranžové za lenost, neplnění zadaných úkolů, nekvalitně provedený úklid. Jako výchovné opatření měl v následujícím týdnu úklidy navíc. Další oranžovou získal v 8. týdnu za vulgaritu při sportovní hře. Jako výchovné opatření mu bylo uděleno vyloučení z odpoledních aktivit. Ačkoliv jeho barvy byly převážně žluté, modré a zelené, došel na své „Cestě k cíli“ pouze do Asie z důvodu opakovaného nesplnění týdenního

úkolu, např. nepečoval o své dlouhé vlasy, nepřipravoval se na přezkoušení, nedokončil referát do literatury, nezpracoval jednoduchý článek v německém jazyce, lhal při individuálním pohovoru s etopedem atd. Chlapec nebyl z nedosažení odměn zklamán, v individuálním rozhovoru řekl, že si odměny opatří po propuštění, že to není problém. Po propuštění by měl navštěvovat ambulantní SVP v místě bydliště.

Rozhovor

Během prvního rozhovoru se choval velmi sebevědomě. Vybral si ostrov Gruinard. A jasně dal najevo, že poznává obrázek vztahující se k tomuto ostrovu – radioaktivita. Nejraději by šel do cukrárny a z jeho postoje bylo znatelné, že si je jistý dosažení zmíněné odměny. V první polovině pobytu se dařilo postupovat bez větších obtíží. V druhé polovině však již bylo dosažení potřebných barev pro chlapce náročné. Až do konce pobytu tedy zůstal v Asii. Při posledním rozhovoru sice opakovaně dával najevo, že mu je to jedno, ale z jeho chování, hlasu bylo znatelné naštvání a nespokojenost.

6.1.3 Chlapec D.

Analýza dokumentace

Chlapec D., 16 let, žák 9. třídy byl přijat po roce od propuštění na žádost matky k opakovanému pobytu pro prohlubující se výchovné problémy a záškoláctví. Od raného věku je medikován pro epilepsii. Pro opožděný psychomotorický vývoj ve 3 letech byla u chlapce aplikována Vojtova metoda. Jeho koníčkem je rybaření a PC. Rodina bydlí v rodinném domě. S vlastním otcem se D. nestýká. Matka měla několik partnerů, nyní žije s partnerem, který se jí snaží pomoci s výchovou. D. současného partnera respektuje jen občas. Matka je velmi ochranná, benevolentní a nedůsledná.

Ve své kmenové škole se kamarádí převážně s děvčaty. Ve škole jej nic nebaví, neměl ani zavedené sešity. První obtíže se vyskytují po lockdownu. Dá se říct, že školní povinnosti a docházku zcela bojkotuje. Matka ho i do školy několikrát doprovodila, ale D. stejně ze školy utekl. Na rodinu dohlíží OSPOD. Chlapec si uvědomuje, že jeho absence ve škole může mít pro matku právní postih. Před nástupem do SVP proběhla návštěva psychiatra a byla mu diagnostikována smíšená porucha chování a emocí.

Pozorování

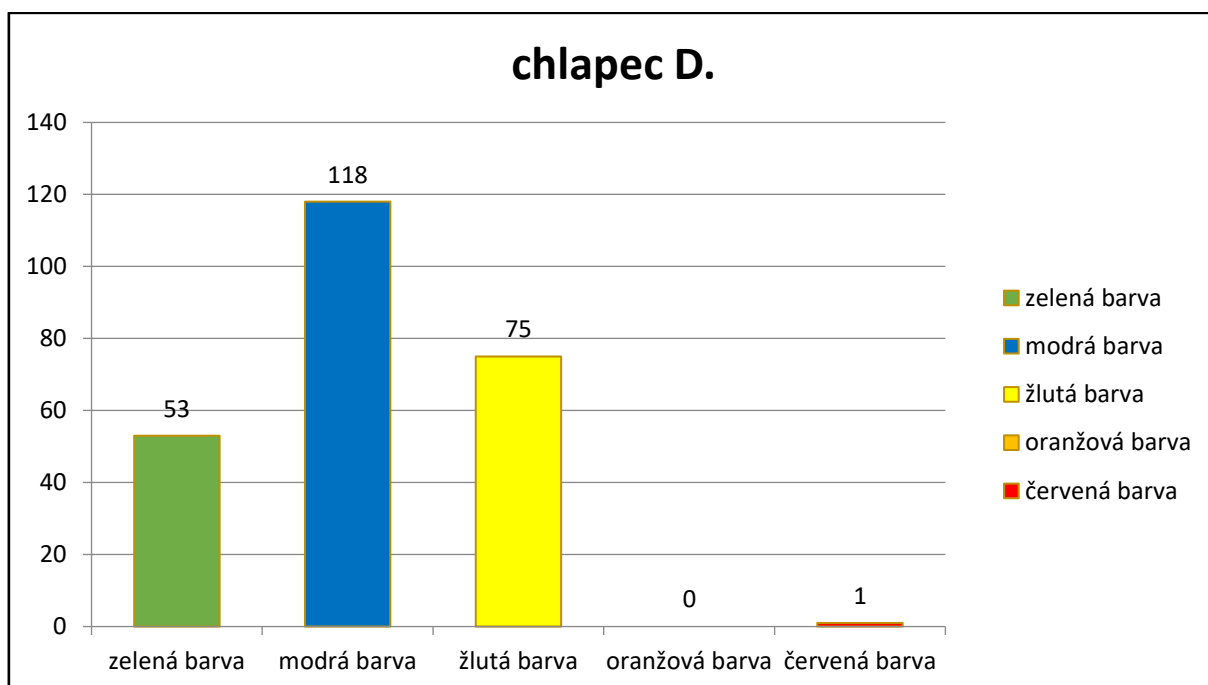
Po nástupu do SVP byl klidný, milý a bezkonfliktní. Přizpůsobení řádu a režimu SVP mu nečinil žádný problém. Od počátku se snažil chovat tak, aby neměl žádné problémy. Hned

druhý týden však bylo odhaleno, že se snaží některé věci si ulehčit. Pozitivně působil i na ostatní klienty. Mezi ostatními dětmi byl nejstarší a v jejich společnosti bez přítomnosti dospělých byl živější a hovornější. Sám od sebe pomohl mladším např. s pochopením pravidel hry. Je patrná malá sebedůvěra a velké obavy z neúspěchu. Zpočátku se sám styděl říct o pomoc, ale postupně si zvykl, že s naší pomocí dokáže dohnat učební látku a velkou motivací byly pěkné známky. Postupně si víc věřil a pracoval samostatně. Sebevědomí D. vždy pozvedlo dosažení výborných barev a postup v motivačním programu. Velmi se těšil na hodnocení a dosažené odměny.

Ale objevují se sklony k „úniku do nemoci“, chlapec chce vidět matku i mimo návštěvní dobu. Ukončení první návštěvy matky bylo velmi emotivní a chlapec plakal, proto se matka rozhodla, že jej až do propuštění nebude raději navštěvovat a po zbytek pobytu s ním udržovala jen pravidelný telefonický kontakt. I během telefonátů se chlapec snažil matku přemluvit, aby jej „vzala“ domů dřív sliboval, že již bude chodit do školy a pravidelně se připravovat na výuku.

Vzhledem k problémům s docházkou a s respektováním matky, se matka rozhodla prodloužit chlapci druhý pobyt na vlastní žádost až do konce školního roku, tedy do 30. června. V SVP byl chlapec 13 týdnů. Po propuštění byly letní prázdniny a v září měl nastoupit na SŠ obor s výučním listem. Do ambulance se již nedostavil.

Chlapec během pobytu dosáhl barvy uvedeného v grafu níže.

Graf č. 3: Chlapec D. celkem 247 barev, pobyt cca 13 týdnů

barva	Hodnocení chování	Počet (Ni)	Relativní četnost (Fi)
	Vynikající chování	53	0,215
	Velmi dobré chování	118	0,478
	Dobré chování	75	0,304
	Nevyhovující, nedostačující chování	0	0
	Nepřípustné chování	1	0,004
		Σ 247	Σ 1

Tabulka 4: Tabulka četností chlapce D.

Během pobytu získal celkem 53 zelených barev, 118 modrých, 75 žlutých, žádné oranžové, ale 1 červenou v druhém týdnu pobytu. (viz graf č. 3). protože pobyt byl v souladu se zákonem prodloužen a D. měl dobré barvy a splněné týdenní úkoly, přistoupilo SVP VM na drobnou úpravu cesty k cíli. Chlapec si po 8 dosažených cílech další v programu „Cesta k cíli“ nadále při volbě odměny volil místo, které by chtěl navštívit. D. si vybral Budapešť, Vysoké Tatry, Třeboň, Mexiko, rybolov v norských Fjordech. O tomto místě si zjistil informace a popsal, čím ho toto místo láká. Jako odměnu si mohl vybrat cokoliv z předchozích hmotných odměn. Vždy si vybral sladkou odměnu.

Červenou barvu získal druhý týden, kdy porušil řád. Ve škole získal špatné hodnocení za nesplněné domácí úkoly a nulovou aktivitu při výuce. Díky tomu nepostoupil z Antarktidy do Afriky. Poté však až do konce pobytu byl aktivní, pomáhal, bral si dobrovolně úkoly navíc. Všemi zaměstnanci byl na pravidelných poradách a denních hodnoceních chválen.

Rozhovor

Chlapec je spíše tišší a v prvním rozhovoru zmínil, že jeho cílem je Masterchef a kino. Ocenili jsme, že si nevybral stejný ostrov jako při minulém pobytu. V průběhu pobytu je vidět, že ho omezený kontakt s matkou trápí, ale před ostatními klienty to nedává najevo. Při dosažení odměny a přípravě dezertu neskrýval radost a nadšení, jak tímto dezertem doma potěší maminku, což zdůrazňuje i při rozhovoru. Díky prodlouženému pobytu došel D. až do cíle. A v následujících týdnech byly „cesty“ ponechány na jeho výběru. K výběru přistupoval svědomitě a důvěra v jeho samostatnost mu zvedla sebevědomí.

6.1.4 Dívka K.

Analýza dokumentace

Dívka K. 16 let, 9. třída, již 3. opakovaný pobyt vždy po roce od propuštění. Dívka má nosit brýle, což nerespektuje. K. hezky maluje, je pečlivá a při nejistotě utíká do fantazijního

světa. Je z úplné rodiny, má starší sestru. Z rodičů má blíže k otci. Od 14 let v je péči dětského psychiatra, byla předepsána medikace pro poruchu chování a emocí. Dívka je v SVP VM umístěna na žádost rodičů a doporučení ambulantního Střediska výchovné péče v Novém Jičíně (dále SVP NJ), kam dochází již od propuštění z prvního pobytu. Formou ambulantních návštěv se nedaří navázat spolupráci. K. odmítá do SVP NJ docházet. Pro opakované problémy s nerespektováním autority, vulgárním vyjadřování, lhaním a odmítavým postojem k povinnostem je potřetí umístěna do SVP VM.

Pozorování

Adaptace proběhla k vzhledem ke známému prostředí rychle. Její chování bylo až „světácké“. I po roce si pamatovala všechny zaměstnance celými jmény, režim i motivační program „Cesta k cíli“. Její třetí nástup komentovala slovy „když mě tu strčili, tak já to vydržím“, která řekla dostatečně nahlas a před rodiči. I během návštěv byly znatelné provokativní průpovídky a provokace směřované především na matku.

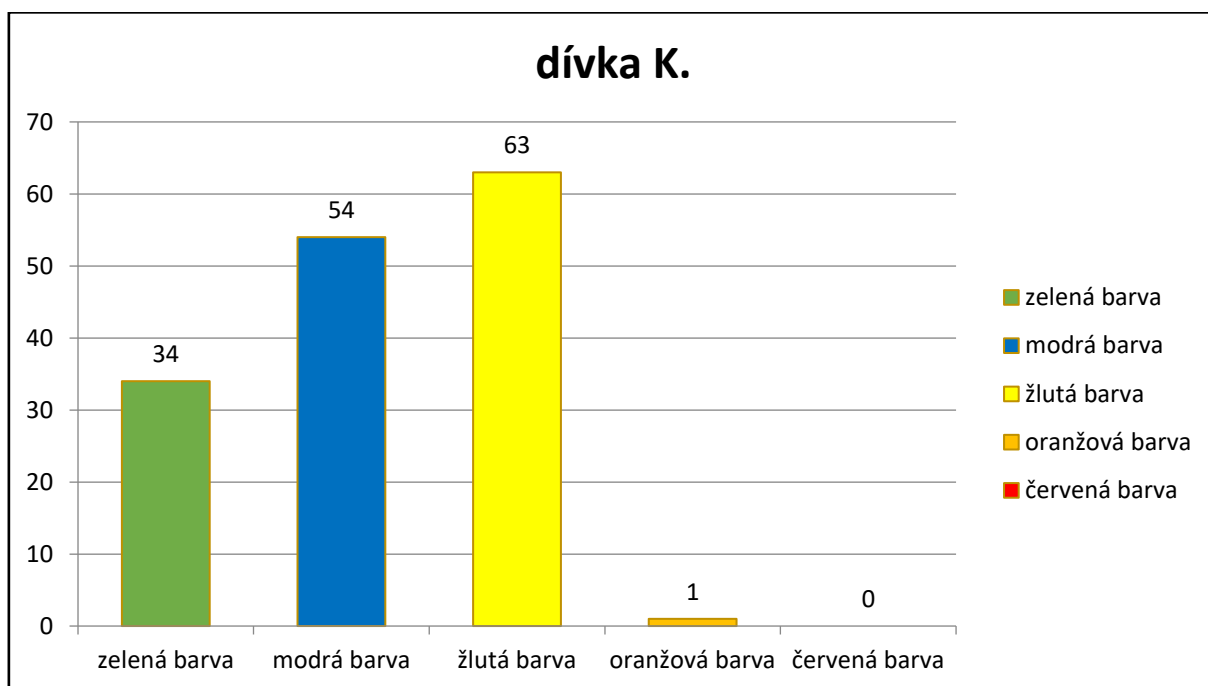
Dívka velmi dobře reagovala na pozitivní motivaci, ocenění a pochvalu. Negativně však reaguje na výtku vůči své osobě. Nerada sděluje své emoce a pocity, chce budít dojem perfektnosti a chce být okolím obdivována. Pokud dostala týdenní úkol, který pro ni nebyl zajímavý, prošla při jeho plnění několika fázemi. Nejdříve odmítala na daném úkolu pracovat, nakonec jej však splnila a byla velmi potěšena pozitivní oceněním. Všechny úkoly, ať už ji bavily nebo ne, zpracovala velmi pečlivě a dala si záležet na jejich kvalitě.

U dívky je nutné podotknout, že při prvním pobytu bylo její chování po celou dobu velmi nevhodné a provokativní, porušovala Vnitřní řád a pravidla. Během prvního pobytu se nechala negativně ovlivnit jinou klientkou. Při druhém pobytu došlo ke zlepšení chování, po celou dobu plnila zadané úkoly, připravovala se na výuku a zúčastňovala se programu s nadšením. Ráda byla středem pozornosti a objevily se sklony k vztahovačnosti. Tyto projevy chování s ní byly často prodiskutovány při individuálním nebo skupinovém pohovoru. Těsně před propuštěním bylo zjištěno, že se opět nechala ovlivnit jinou klientkou a porušovala řád (kradla).

Dívka tedy věděla, jak se chovat, aby byla oceněna a pochválena, ale porušování pravidel jí nebylo cizí. Při třetím pobytu byla po celou dobu pozitivně naladěna. Stejně jako při druhém pobytu dodržovala řád, plnila úkoly a spolupracovala. Zde však bylo znatelné i vnitřní uvědomění, pochopení, že dodržování pravidel člověku usnadňuje život. Tentokrát byla ovlivněna pozitivně, neboť ve stejnou dobu byla v SVP VM s dívkou K. umístěna velmi uvědomělá a spolupracující klientka, již studentka střední školy. Při propuštění proběhla interní

případová konference, za přítomnosti odborných pracovníků SVP VM, rodičů a klientky. Byla domluvena nová pravidla pro fungování v rodinném prostředí, která zahrnují nejen změnu chování klienty, ale také změnu přístupu rodičů k dceři a respektování její osobnosti.

Dívka během pobytu dosáhla barvy uvedeného v grafu níže.

Graf č. 4: Dívka K. celkem 152 barev, pobyt cca 8,5 týdnů

barva	Hodnocení chování	Počet (Ni)	Relativní četnost (Fi)
	Vynikající chování	34	0,224
	Velmi dobré chování	54	0,355
	Dobré chování	63	0,414
	Nevyhovující, nedostačující chování	1	0,007
	Nepřípustné chování	0	0
		Σ 152	Σ 1

Tabulka 5: Tabulka četností dívky K.

Dívka došla až k poslední odměně – návštěva cukrárny. Ačkoliv měla v 8. týdnu červenou, byla jí výjimečně vzhledem k vysokému počtu modrých a zelených tato barva „anulována“. Tento krok byl odsouhlasen všemi pracovníky SVP VM. Týdenní úkoly vždy měla splněné. Sama od sebe četla mladší klientce každý večer pohádku, pomáhala ostatním a ve škole měla vynikající známky.

Rozhovor

Hned po nástupu uvedla v rozhovoru, že si vezme stejný ostrov jako minule, protože si pamatuje jeho charakteristiku. Také zdůraznila, že se chce dostat do cukrárny, ale jakákoliv

odměna ve formě jídla bude pro ni motivující. Dívka se snažila po celou dobu pobytu plnit týdenní úkoly pečlivě. Ihned po zadání sice dávala najevo nespokojenost s téměř každým týdenním úkolem, ale pak se do jeho plnění pustila s cílem postoupit. Také odpoledne bylo její chování vzorné. Ve škole pracovala na zadaných úkolech a na přezkoušení se připravovala. Jednou se však stalo, že se nenaučila na test. Paní učitelka jí navrhla, aby si vybrala mezi nedostatečnou nebo oranžovou barvou s možností přezkoušení druhý den. Dívka si vybrala špatnou známku, aby nepřišla o možnost postupu na další kontinent. V rozhovoru uvedla, že známky nejsou tak důležité jako odměna. Nakonec dosáhla své vysněné odměny – návštěva cukrárny. U dívky se po celou dobu pobytu jednalo o účelové chování, ale svého cíle dosáhla.

6.1.5 Dívka M.

Analýza dokumentace

Dívka M. 16 let z úplné dysfunkční rodiny. Rodina bydlí v rodinném domě s dědečkem. Matka tráví hodně času u svých rodičů, protože pomáhá své matce s péčí o nemocného otce. Druhý pobyt v SVP VM po dvou letech na žádost rodičů a doporučení pracovnice Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD). Důvodem byly rodinné problémy, vulgární vyjadřování a výrazně zhoršený prospěch. Výchovné problémy u M. se jevily jako souhrn více negativních faktorů: nejednotná výchova i zásahy dědečka do výchovy. Matka vyhledala pomoc a do rodiny dochází Sociálně Aktivizační Služba (dále SAS). Dívka trpí na astma a 4 roky navštěvuje lékaře specializovaného na obezitu. Nedávno dívka absolvovala lázeňský pobyt z důvodu nadváhy. Dívka měla obavy z pobytu, protože v kmenové škole navštěvovala dramatický kroužek, ve kterém nechtěla z důvodu blížícího se veřejného vystoupení chybět.

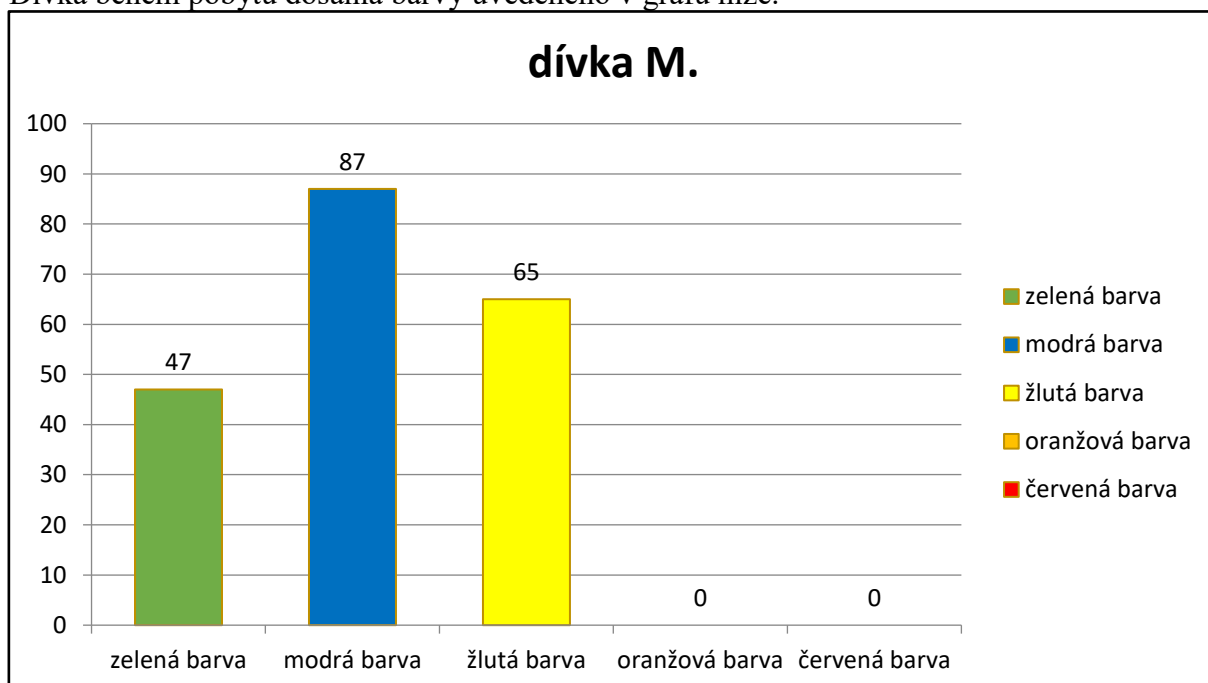
Pozorování

Dívka přišla do známého prostředí, a dobu mezi pobyty navštěvovala ambulantní část SVP VM. Adaptace proběhla bez větších potíží, a poměrně rychle se začlenila do kolektivu ostatních klientů. Párkrát se stalo, že zareagovala nepřiměřeným způsobem obzvláště, měla-li přijmout kritiku. Jinak dívka M. byla velmi pečlivá a snaživá.

Zhoršení školního prospěchu ji mrzelo a v naší škole pracovala s velkým nasazením. Sama si aktivně vyráběla pomůcky. Velkým povzbuzením bylo přijetí na střední pedagogickou školu. Během pobytu dívky v SVP VM vyšlo najevo, že rodiče nejsou schopni adekvátním způsobem zvládnout své dlouhodobé a závažné partnerské konflikty. Toto prostředí nebylo vhodné pro návrat M., proto proběhla případová konference v prostorách SVP VM, které se

zúčastnili matka, otec, psychologka a etopedka SVP VM, dvě pracovnice OSPOD a dvě pracovnice SAS. Společně bylo dohodnuto, že v nejlepším zájmu dívky je, aby se s matkou odstěhovala k rodičům matky. Tím se M. vyhne konfliktům mezi rodiči, které na ni mají negativní dopad. Bylo dohodnuto, než dojde k přestěhování bude M. pobyt prodloužen v SVP VM do konce školního roku. M. budou umožněny mimořádné víkendové pobyty u rodičů, kteří budou žít odděleně. Matka zajistí přestěhování věcí a nadále bude udržovat dobrý zdravotní stav dcery (kontroly, životospráva). Pomocí pracovnice OSPOD bude uzavřena dohoda rodičů o výživném a upraven styk otce s dcerou. Spolupráce se SAS bude nadále pokračovat. Při víkendovém pobytu u otce se stalo, že dívka přijela do SVP VM dříve, než bylo stanoveno, s tím, že se tam necítila dobře. Po propuštění se vracela do nového domova.

Dívka během pobytu dosáhla barvy uvedeného v grafu níže.

Graf. č. 5: Dívka M. celkem 199 barev, cca 10 týdnů

barva	Hodnocení chování	Počet (Ni)	Relativní četnost (Fi)
zelená barva	Vynikající chování	47	0,236
modrá barva	Velmi dobré chování	87	0,437
žlutá barva	Dobré chování	65	0,327
oranžová barva	Nevyhovující, nedostačující chování	0	0
červená barva	Nepřípustné chování	0	0
		Σ 199	Σ 1

Tabulka 6: Tabulka četností dívky M.

Dívka po celou dobu pobytu nedostala ani jednu oranžovou či červenou, měla mnoho zelených a modrých barev. Pobyt trval 10 týdnů z rodinných důvodů. Dívka měla nejen velmi

hezké barvy, ale také splnila všechny týdenní úkoly, byla aktivní a pomáhala ostatním, z tohoto důvodu jí jako odměnu po dosažení cíle „odchod domů“ bylo umožněno jít dvakrát na bazén. Měla nesmírnou radost z této odměny navíc. Po dobu jednoho roku po propuštění dívka docházela do ambulance SVP VM. Poté napsala zaměstnancům SVP VM dopis, ve kterém sdělila, že ji studium baví a chce se stát speciálním pedagogem-etopedem, protože pobyt ve středisku jí „změnil život“.

Rozhovor

Klientka byla překvapená motivačním programem, který byl pro ni novinkou. Při minulém pobytu totiž v našem zařízení nebyl systém postupu z ostrova přes kontinenty až domů ještě zaveden. Při seznamování s mapou postupu se ptala, co jednotlivé názvy znamenají a největší nadšení u ní vyvolal „plavecký výcvik“. V rozhovoru uvedla, že si vybrala ostrov Tuvalu, ale nevadil by jí jakýkoliv jiný ostrov. Iniciativně zažádala o papír A3 a o výše zmíněném ostrově vypracovala projekt a namalovala i obrázky. V polovině pobytu si sama navrhla týdenní úkol „budu režisérka krátkého představení“. Vzhledem ke vzdělávacímu plánu společně s paní učitelkou vybraly hru Král Lávra. Během rozhovoru nadšeně mluvila o dramatickém kroužku. Představení se všem líbilo a postoupila. Za odměnu byla velmi ráda. Dívka během pobytu postoupila každý týden a dosáhla všech odměn. Vzhledem k prodlouženému pobytu si jako další odměnu vybrala opět návštěvu městského bazénu. Nejtěžší úkoly byly pro dívku takové, které měly odhalit rodinné zázemí.

7 Vyhodnocení získaných dat a diskuse

„Interpretace dat je vysoce kreativní proces,“ (Mioviský, 2006, str.15) a odvíjí se od individuálních schopností výzkumníka pracovat se získanými daty. Tato konečná fáze výzkumu se „...skládá z několika důležitých kroků. Na jejichž kvalitním zvládnutí závisí výsledek následné analýzy.“ (Mioviský, 2006, str. 195). Po ukončení sběru dat jsme přistoupili k jejich kategorizaci a analýze. K výslednému zobrazení jsme použili grafy a tabulky s popisy a vysvětlivkami, neboť nám takový způsob interpretace připadá přehledný a výstižný. Pracovali jsme s dokumentací klienta, výsledky pozorování a také s rozhovory. To vše nám umožní najít odpovědi na naše výzkumné otázky a současně nám pomohou naplnit naše dílčí cíle, abychom mohli program „Cesta k cíli“ v případě potřeby rozvíjet.

Výzkumná otázka č. 1: „*Jak klienti vnímají navržený motivační program C?*“

Nejvíce relevantních dat ke této výzkumné otázce nám poskytly rozhovory. „Úspěšnost interview je z velké části závislá na schopnosti výzkumníka navázat přátelský vztah k respondentovi a na vytvoření přátelské atmosféry. Vytvoření vzájemně příjemného, uvolněného vztahu mezi výzkumníkem a respondentem označujeme raport.“ (Chráska 2007, s.182). Odpovědi klientů jsme seřadili do jedné tabulky pro větší přehlednost.

Otázka v rozhovoru: **Myslíš že tě program „Cesta k cíli“ bude motivovat ke snaze získat odměny?**

Klienti	Odpověď na otázku
Chlapec N.	Chtěl bych jít na bazén, už umím plavat.
Chlapec O.	Asi ano.
Chlapec D.	Nevím minule jsem se snažil a daleko jsem nedošel.
Dívka K.	No, mohlo by se mi to podařit.
Dívka M.	Chtěla bych ty odměny.

Tabulka 7: motivace k získání odměny

Všichni klienti nám sdělili, že rozumí principu programu „Cesta k cíli“. Prohlédli si jednotlivé odměny a prostudovali podmínky jejich dosažení. Na otázku, zda je pro ně získání odměny motivující, nám čtyři vzorky odpověděly, že ano, jen chlapec D. si po minulé zkušenosti nebyl jistý, zda to zvládne. Ohledně dílčího cíle „**Posoudit, zda je program srozumitelný klientům již od nástupu**“, musíme uznat, že klienti ví, co mohou získat a za jakých podmínek. Programu „Cesta k cíli“ rozumí a chápou pravidla pro získání / nezískání odměny.

Výzkumná otázka č. 2: „*Jak se klientům daří postupovat v programu Cesta k cíli?*“

Jak jsme již několikrát zmínili a jak vyplývá z názvu naší práce, pobyt v SVP VM spočívá cílevědomém působení na osobnost klienta za využití rozličných metod. Průběžné hodnocení, skupinová i individuální práce, aktivity navržené odborníky i další způsoby práce nejsou jen jakousi bezmyšlenkovitou náplní času, stráveného v SVP VM. Jedná se o propojení několika složek, jak s klienty pracovat na změně a docílit toho, aby se jejich problémy staly řešitelnými. Program „Cesta k cíli“ nabízí klientům možnost získat odměnu za to, že změní rámeček svého běžného chování a nastolí změnu, což se projeví v barevném hodnocení. To souvisí s naší další otázkou, kterou jsme v rámci rozhovoru položili všem dotazovaným.

Otázka v rozhovoru: **Daří se ti postupovat?**

Klienti	Odpověď na otázku
Chlapec N.	Postoupil jsem.
Chlapec O.	Nepostoupil jsem.
Chlapec D.	Ano.
Dívka K.	Daří.
Dívka M.	Ano je to super.

Tabulka 8: Zhodnocení postupu

Z odpovědí na tuto otázku v polostrukturovaném rozhovoru jsme zjistili, že čtyřem klientům z pěti se daří v programu „Cesta k cíli“ postupovat a dosahovat stále vyšších odměn, které ovšem souvisí se zvyšujícími se nároky na chování. Ani jeden z postupujících klientů nehodnotí možnost získat odměnu jako nespílitelnou. Občas, dle jejich vlastních slov, musí vynaložit snahu ke splnění týdenního úkolu a k získání potřebného kladného hodnocení, ale nikomu se podmínky postupu v rámci programu „Cesta k cíli“ nezdály nepřiměřené. Přitom víme, že chlapec N. velmi nerad čte nahlas a před publikem. Přesto však vyjádřil radost z udělené odměny a řekl, že úkol pro něj nebyl příliš těžký. Chlapec O. sice nepostoupil. Ale sám v rozhovoru uvedl, že se mu „nechtělo“ úkoly plnit a odměny získá jinak. Chlapec D. má z udělené odměny radost, protože zkušenost s přípravou Tiramisu chce využít po propuštění. U dívky K. bylo zajímavým zjištěním, že dá přednost přidělení dobré barvy na úkor špatné známky. Dívka M. má ze svých postupů radost a s nadšením popisuje všechny odměny, které získala. Sděluje nám, že ji úkol bavil.

Dílčí cíl „zhodnotit, zda postoupení motivuje ke snaze opakovat úspěch“. Musíme přiznat, že k naší radosti je naplněn účel programu „Cesta k cíli“, protože klienti pro získání dobrého hodnocení potlačují své naučené vzorce chování a více si hlídají, zda jejich chování není v rozporu s rádem a režimem SVP VM. Často na úkor špatné známky či omezení „volného

času“ v době osobního volna. Po dosažení odměny pak doufají, že se jim bude i nadále dařit dosahovat kladného hodnocení a postupovat v programu k dalším odměnám.

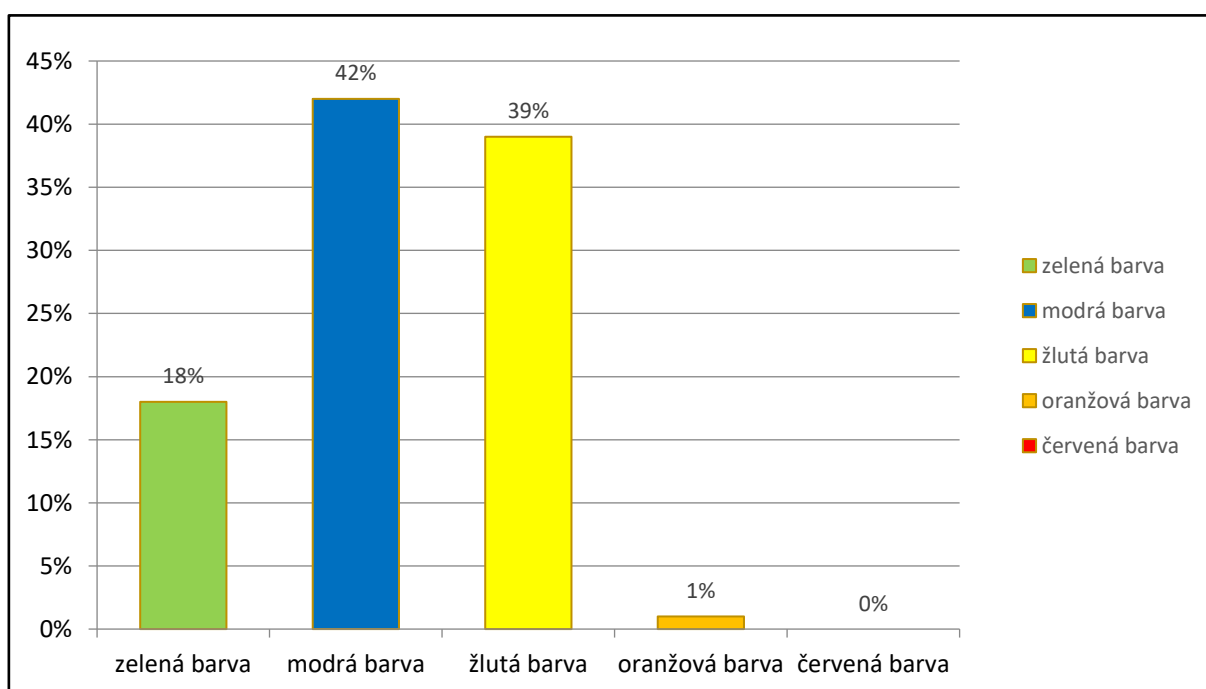
Výzkumná otázka č. 3: „Jaké barvy klienti dosáhli?“

Klienti jsou ihned po nástupu seznámeni s naším programem. Mají možnost prozkoumat jednotlivé ostrovy a vybrat si z nich jeden, na kterém budou začínat. Dále si mohou prohlédnout mapu s odměnami (viz přílohu č.2). Jsou opakovaně informováni o tom, že získání odměny závisí na jejich chování a respektování zavedených pravidel. Přehled o dodržování pravidel nám poskytuje každodenní hodnocení pomocí barev. Při podrobné analýze dosažených barev je jasné, že klienti se snaží dosáhnout co nejlepších barev.

	Chlapec N.	Chlapec O.	Chlapec D.	Dívka K.	Dívka M.	CELKEM	PRŮMĚRNÁ HODNOTA
	17	18	53	34	47	169	0,184
	66	57	118	54	87	382	0,415
	71	87	75	63	65	361	0,392
	3	3	0	1	0	7	0,008
	0	0	1	0	0	1	0,001

Tabulka 9: Průměrné dosažení barev všech vzorků

Rozhodli jsme se sečíst jednotlivé dosažené barvy u všech pěti zkoumaných vzorků a dopočítat u každé barvy průměrnou hodnotu dosažení. Po převodu na procenta jsme získali následující data v grafu.

Graf č. 6: Dosažení barev v procentech

Při součtu jednotlivých barev od všech pěti zkoumaných klientů a po jejich zprůměrování zjišťujeme, že nejčastěji získanou barvou je modrá. Během pobytu tato barva byla zastoupena ve 42 %, z celkového počtu získaných barev za pobyt. Druhou nejčastěji získanou barvou pak byla žlutá, kterou klienti dosáhli ve 39 %. Zelená barva byla v celkovém počtu 18 %. Oranžová a červená barva byla klienty obdržena ve velmi nízkém počtu.

Z výše uvedeného grafu a jeho popisu usuzujeme, že využívání komplexního programu má na chování velký vliv. Když porovnáme výsledky chování klientů s problémy, pro které byli přijati, je jasné, že systém a řád jim umožňuje vykročit ze zaběhnutého vzorce chování a nemají problém respektovat pravidla soužití nastavená ve SVP VM. Komplexnost programu a jednota všech odborníků u nich vede ke schopnosti chovat se tak, aby získali dobré barvy a tím dosáhli na odměnu.

Z uvedených výsledků výzkumu vyvozujeme dosažení dílčího cíle **„Posoudit náročnost programu „Cesta k cíli“ pro klienty.“** Při prozkoumání výše uvedeného grafu zjišťujeme, že hodnocení není příliš přísné a klienti jsou schopni dosáhnout takových barev, aby mohli postoupit. Současně si však uvědomujeme, že vysoký počet žlutých barev vypovídá o tom, že naše hodnocení není ani příliš snadné, ne vždy klienti postoupí, neboť nemají dostatek zelených a modrých barev nebo nesplní týdenní úkol. Dle našeho názoru není nutné hodnocení upravit. Je náročné akorát. I z rozhovoru docházíme ke stejnému závěru.

Otázka v rozhovoru: **Kam si nejdále došel v programu? Jak si spokojen/a?**

Klienti	Kam došel/a?	Jak si spokojen/a?
Chlapec N.	Do Evropy.	Jsem.
Chlapec O.	Asie	Je mi to jedno.
Chlapec D.	Až na konec.	Jo jsem.
Dívka K.	Do cukrárny	Jo super.
Dívka M.	Podářilo se mi vybrat všechny odměny.	Je to super.

Tabulka 10: Sebereflexe postupu

Tři klienti došli dál, než bylo jejich primárním cílem. U jednoho dotazovaného se vytoužený cíl stal i cílem na konci pobytu. Opět zjišťujeme, že hodnocení je přiměřené, není příliš náročné a odměny se klientům SVP VM líbí.

Výzkumná otázka č. 4: „Které udělované odměny by chtěli klienti získat a proč?“

Při tvorbě programu „Cesta k cíli“ jsme museli volit takové odměny, které budeme schopni klientům poskytnout v rámci zařízení za dodržení všech právních předpisů. Snažili jsme se jejich hodnotu postupně navyšovat tak, jak klienti postupují skrze jednotlivé světadíly.

Odměny jsme pojmenovali „tajemně“, ale vždy jsme se snažili najít nějakou souvislost mezi odměnou a světadílem, na kterém se klient aktuálně nachází. Při interpretaci výzkumu využíváme již reálné názvy odměn pro přehlednost a srozumitelnost. Oblíbené odměny jsme opět spojili do tabulky.

Otázka v rozhovoru: **Která odměna se ti nejvíce líbí?**

Klienti	Vyslovené přání	Zvládl/a to?
Chlapec N.	Návštěva bazénu	ano
Chlapec O.	Návštěva cukrárny	ne
Chlapec D.	Návštěva kina a masterChef	ano
Dívka K.	Návštěva cukrárny	ano
Dívka M.	Návštěva bazénu	ano

Tabulka11: nejzajímavější odměna

Nejvíce klienti touží navštívit bazén a cukrárnu, jeden klient chtěl kino, nebo místo bazénu by raději upřednostnil odměnu MasterChef. Odměna bazén je během pobytu v 6 týdnů, je tedy snazší této odměny dosáhnout a z našeho výzkumného vzorku na něj dosáhlo 4 ze všech 5 vzorků.

Díky výše uvedeným informacím dochází k naplnění dalšího dílčího cíle: **„Identifikovat, která odměna je pro klienty nejlákavější.“** Zjistili jsme, že klienti ti nejvíce touží odměnách, které jsou spojeny s opuštěním SVP VM i když v doprovodu zaměstnance zařízení.

První dílčí cíl, **„Představit námi vytvořený program „Cesta k cíli“ jako součást komplexního přístupu a jako příklad dobré praxe.“** byl dle našeho názoru naplněn. Hodnocení vícekrát denně je pro klienty mnohem přijatelnější a motivující, neboť se do něj promítá metoda krátkodobých cílů. Pro klienty s problémy v chování je dosažení dobré barvy v krátkém časovém úseku snazší, než kdyby měli své emoce a postoje korigovat delší dobu, např. celý den.

System odměn a výchovných opatření je motivační. Musíme si uvědomit, že odměna vede k pozitivní změně chování mnohem rychleji a vyvolává u klienta snahu, dosáhnout jí. Výchovná opatření sice vedou ke změně chování, ale je-li jejich užívání příliš časté, mívá se účinkem. Tendence získat odměnu ve formě sladkosti nebo aktivity je pro naše klienty mnohem větší ve chvíli, kdy ví, že ji mají již na dosah. Z rozhovorů vyplývá, že už po přijetí do SVP VM je jednotlivé formy odměny zaujmou. Také překonání jakéhosi vnitřního negativního postoje k určeným týdenním úkolům je známkou posílení volních vlastností jedince.

Na základě odpovědí na výzkumné otázky a vzhledem k tomu, že se nám podařilo splnit dílčí cíle, si dovoluujeme tvrdit, že byl naplněn náš celkový cíl. Všem klientům se dařilo postupovat a jejich chování bylo reflektováno barvami, které získávali. Téměř všichni v programu „Cesta k cíli“ dosáhli odměnu, kterou si po příchodu do našeho zařízení vybrali jako nejzajímavější. Ať už se jednalo o účelové chování nebo opravdové pochopení závažnosti problému, pro který byli umístěn v SVP VM, ke změně chování došlo. V každém případě však klienti ve snaze nezískat špatnou barvu a postoupit překonávají své vnitřní překážky, ale i ty vnější. Během pobytu můžeme většinou již první týden pozorovat znatelnou změnu chování. První dva dny se klienti přizpůsobují svému okolí a pak již reagují na dodané podněty. Pozitivní motivace, pochvala i klidný a vlídný přístup dospělých vůči klientům se pak odráží také v jejich chování. Jsme přesvědčeni, že pozitivní motivace pozitivně ovlivňuje chování klientů a kombinace metod užívaných v SVP VM vede nejen ke zlepšení komunikace klienta s okolím, ale dochází i k postupné změně postojů.

Celkově si tedy tróufáme na základě analýzy získaných dat a po jejich podrobné interpretaci říci, že **kombinace výchovných metod využívaných při osmitýdenním pobytu klientů ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí vede k pozitivním změnám u klientů s problémy v chování.** Využití motivačního programu „Cesta k cíli“ má pozitivní dopad nejen na chování klienta, ale dochází také k sebeuvědomění si vlastních pocitů a potíží. Nastavený systém výchovných metod je dostatečně motivující a vede k rozvoji osobnosti v souvislosti se změnou prožívání a vnímání. Změna náhledu na okolní svět a uznání vlastních chyb je pro zaměstnance SVP VM největší odměnou. Vzhledem ke zjištěným datům doufáme, že náš motivační program a systém komplexní péče bude přínosem i pro další zařízení a inspirací i pro jiné oblasti péče o děti s problémy v chování nebo poruchou chování. Současně věříme, že předložený program lze považovat za příklad dobré praxe (viz přílohu č. 3)

ZÁVĚR

V naší bakalářské práci jsme popsali všechny metody aplikované ve Středisku výchovné péče Valašské Meziříčí, aby čtenáři pochopili souvislosti. Podrobně jsme vysvětlili princip metody „Cesta k cíli“, kterou vytvořili zaměstnanci zařízení v době šíření Covidu. Ta by dle našeho názoru mohla být příkladem dobré praxe.

K ověření funkčnosti komplexního přístupu bylo nutné provést výzkum, který představujeme v teoretické části naší práce. Pomocí výzkumných otázek jsme mohli nalézt odpovědi, které nám pomohly naplnit vybrané cíle. Dozvěděli jsme se, že náš program „Cesta k cíli“ je pro klienty srozumitelný a lze dosáhnout i odměn, které již vyžadují změnu chování, aktivní přístup a překonání vnitřních překážek v každém klientovi. Odměny jsou dostatečně motivující a jejich dosažení u klientů vyvolává pocit uspokojení a hrdosti na sebe samé. Klienti touží po pozitivním hodnocení a chtějí překonávat vnitřní a vnější překážky tak, aby získali i náročnější odměnu. Komplexní program má na výsledné chování velký vliv. Přesto, že se každý týden zvyšuje náročnost splnění podmínek pro postup, není nemožné dostat se až k odměně udělované v posledním týdnu pobytu a navštívit cukrárnu v doprovodu odborného pracovníka. I odměny udělované v předchozích týdnech jsou pro klienty atraktivní, obzvláště jsou-li spojené s opuštěním zařízení. Ověřili jsme si, že odměny jsou v rámci speciálněpedagogické péče účinnější prostředek pro změnu chování a dosažení pozitivní změny než výchovná opatření.

Touto závěrečnou prací jsme podrobně představili námi vytvořený program „Cesta k cíli“ jako součást komplexního přístupu a jako příklad dobré praxe. Pokud se někdo rozhodne využít náš program, je potřeba si uvědomit, že jsme při tvorbě vycházeli ze specifík našeho zařízení, které popisujeme v kapitole 4.2.. Aplikace programu v jiném zařízení vyžaduje individuální pojetí dle aktuálních podmínek, ve kterých bude program „Cesta k cíli“ používán. Pobyt v SVP VM dle zákona trvá zpravidla 2 měsíce. I v našem případě jsme však museli improvizovat při prodloužení pobytu klienta (viz kapitolu 6.1.3).

Na náš výzkum je jistě možné navázat v různých oblastech. Bylo by jistě zajímavé porovnat náš výzkum s výzkumem v jiném zařízení, které by si program „Cesta k cíli“ převzalo jako příklad dobré praxe. Jistě by bylo také zajímavé zjistit, jak se klientům, kteří se zúčastnili výzkumu, daří po určitém časovém odstupu. Neméně přínosný by byl výzkum zabývající se proměnnou v oblasti motivací klienta SVP.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje

1. BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.
2. BITTMANNOVÁ, Lenka. *Speciálněpedagogické minimum pro učitele: co dělat, když do třídy přijde žák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta, [2019]. ISBN 978-80-88290-14-8.
3. HUTYROVÁ, Miluše. *Možnosti intervence u osob se specifickými poruchami chování a poruchami chování 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3724-8.
4. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Pedagogika. Praha: GRADA Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
5. KANTOROVÁ Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky 2*. 2010. Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1
6. KROUPOVÁ, Kateřina. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5264-8.
7. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.
8. MICHALÍK, Jan. *Rodina pečující o člena se zdravotním postižením-kvalita života*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3644-9.
9. MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
10. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.
11. PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9.
12. PUGNEROVÁ, Michaela. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0532-8.

13. ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Dětská klinická psychologie*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1049-8
14. SVOBODA, Pavel. *Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3068-3.
15. VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4
16. VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.
17. VALENTA, Milan; MÜLLER, Oldřich; VÍTKOVÁ, Marie; MICHALÍK, Jan; KOZÁKOVÁ, Zdeňka et al. *Psychopedie*. Šesté aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Parta, 2021. ISBN 978-80-7320-290-3.
18. VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4573-6.

E-knihy

1. BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.
2. JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.
3. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6
4. NOVÁK, Tomáš. *Mnohem menší dareba, než jste čekali*. Praha: Grada, 2014. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-5069-9.
5. NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0431-4.
6. PTÁČEK, Radek. *Poruchy chování v dětském věku*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-81-4.

Elektronické zdroje

1. Cirbusová, Martina. *Základní metodologická pravidla při zpracování textu..* Online. Muni.cz. 2015. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/law/podzim2015/MP315K/um/Metodologie.pdf>. [cit. 2024-03-16].
2. *Drogy 2018*. Online. Ministerstvo zdravotnictví České republiky. 2018. Dostupné z: [www.mzcr.cz › wp-content › uploads › wepub](http://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub). [cit. 2023-08-26].
3. *Jak psát příklady dobré praxe*. Online. Archiv-nuv.npi.cz. 2022. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/vystupy/archiv.html>. [cit. 2024-02-10].
4. *Justice*. Online. Justice.cz. 2024. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp>. [cit. 2023-05-05].
5. *Klasifikace MKN 10*. Online. Mkn10.uzis.cz. 2023. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec>. [cit. 2024-01-16].

Zákony

1. Vyhláška č. 72/2005 Sb. *Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*
2. Zákon č. 108/2006 Sb. *Zákon o sociálních službách*
3. Zákon č. 109/2002 Sb. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*
4. Zákon č. 273/2008 Sb. *Zákon o Policii České republiky*
5. Zákon č. 359/1999 Sb. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*
6. Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*

SEZNAM ZKRATEK

DDÚ: Dětský diagnostický ústav

FIE: Feursteinova metoda instrumentálního obohacování

OSPOD: Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PDP: Příklad dobré praxe

PPP: Pedagogicko-psychologická poradna

SAS: Sociálně Aktivizační Služba

SPC: Speciálně pedagogické centrum

SVP NJ: Středisko výchovné péče Nový Jičín

SVP VM: Středisko výchovné péče Valašské Meziříčí

SVP: Středisko výchovné péče

SEZNAM MYŠLENKOVÝCH MAP, TABULEK A GRAFŮ

Myšlenkové mapy

Myšlenková mapa č.1: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Myšlenková mapa č.2: Ministerstvo práce a sociálních věcí

Myšlenková mapa č.3: Ministerstvo vnitra ČR

Myšlenková mapa č.4: Ministerstvo spravedlnosti

Myšlenková mapa č.5: Ministerstvo zdravotnictví

Myšlenková mapa č.6: Nestátní neziskové organizace

Myšlenková mapa č.7: Činnosti aplikované v SVP VM

Tabulky

Tabulka 1: Hodnocení klientů

Tabulka 2: Tabulka četností chlapec N

Tabulka 3: Tabulka četností chlapec O.

Tabulka 4: Tabulka četností chlapec D.

Tabulka 5: Tabulka četností dívka K.

Tabulka 6: Tabulka četností dívka M.

Tabulka 7: Motivace k získání odměny

Tabulka 8: Zhodnocení postupu

Tabulka 9: Průměrné dosažení barev všech vzorků

Tabulka 10: Sebereflexe postupu

Tabulka 11: Nejzajímavější odměna

Grafy

Graf č. 1: Chlapec N., celkový počet barev 157, pobyt cca 9 týdnů

Graf č. 2: Chlapec O., celkový počet barev 165, pobyt cca 9 týdnů

Graf č. 3: Chlapec D., celkový počet barev 247, pobyt cca 13 týdnů

Graf č. 4: Dívka K., celkový počet barev 152, pobyt cca 8,5 týdnů

Graf č. 5: Dívka M., celkový počet barev 199, pobyt cca 10 týdnů

Graf č. 6: Dosažení barev v procentech

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Hodnocení klientů

Příloha č.2: Mapa „Cesta k cíli“

Příloha č.3: Příklad dobré praxe

Příloha č.4: Rozhovory

Příloha č. 1: Hodnocení klientů

Příloha č. 2: Mapa „Cesta k cíli“

Příloha č. 3: Příklad dobré praxe

CESTA K CÍLI A KLIENT STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE

Realizátor: kolektiv Střediska výchovné péče Valašské Meziříčí

Škola: Středisko výchovné péče ve Valašském Meziříčí

Klíčová slova: výchovné a vzdělávací potíže, denní režim, komunikace, mezilidské vztahy, hodnocení chování, odměna, motivace.

Anotace

„Cesta k cíli“ je motivační program na rozvoj vhodných vzorců chování. Rozvíjí u žáků sebereflexi, ale také schopnost vnímat a pozitivně ovlivňovat sociální interakci. Schopnost komunikovat se svým okolím, spolupracovat a vzájemně si pomáhat. U klientů SVP VM se snažíme pěstovat úctu a důvěru k sobě i k druhým, vědomí, že jakýkoliv úkol lze zvládnout a že lze kdykoliv změnit strategii postupu. Neopomínáme také umět se poučit z vlastních chyb.

Kontext

„Cesta k cíli“ je z jednou z metod užívaných v SVP VM. Je určena pro klienty střediska, kteří byli přijati z důvodu výchovných a vzdělávacích potíží. Jedná se o ucelený systém hodnocení a odměn, který začíná v den nástupu klienta a trvá po celou dobu pobytu. Je zohledněn věk klienta, jeho osobnostní zvláštnosti a schopnosti. Dle udělených barev během předchozího týdne jsou odměny uděleny, nebo neuděleny. Aby klient dosáhl odměny, nesmí mít oranžové ani červené barvy a musí splnit týdenní úkol, který si sám navrhl a který byl schválen všemi zúčastněnými na komunitě. Program vytvořili pracovníci SVP VM.

V průběhu pobytu probíhá denní a týdenní hodnocení a provádí jej osoba zodpovědná za klienty, tedy učitel, denní vychovatel a noční vychovatel. Denní hodnocení probíhá 3x denně během všedního dne, o víkendu jen 2x denně. Vždy na konci služby odborného pracovníka probíhá diskuse o prožitcích, pocitech, přístupu a chování během daných činností, což vede klienty k rozvoji sebereflexe. Denní hodnocení se zaznamenává do archu na nástěnce pouze barvou. Ve spisové dokumentaci je k této barvě také slovní hodnocení.

Barvy vycházejí z dohodnutého systému, který reflektuje chování klienta během každého dne i noci. Klient za týden je hodnocen 19x. Každá barva má daná kritéria, které odpovídají následnému hodnocení.

	Vynikající chování
	Velmi dobré chování
	Dobré chování
	Nevyhovující, nedostačující chování
	Nepřípustné chování

Cíle na úrovni klíčových kompetencí a na úrovni průřezových témat

Kompetence k učení: učení nespočívá jen v získávání informací ve škole v rámci formálního učení. Je to také informální učení, které „...je chápáno jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si nabyté znalosti.“ (msmt, 2024). Klienti prokazují schopnost změnit naučené vzorce chování.

Kompetence k řešení problémů: klient se snaží vnímat problémové situace, analyzovat je a aplikovat zvolený způsob řešení. Hledá podobnost mezi situacemi vzniklými v SVP VM a doma a snaží se objevovat varianty řešení, které bude moci aplikovat po celý život, a tak se vyhnul problémovým situacím. Pokud nějaký způsob řešení vedl k získání dobrého hodnocení, získá klient důvěru v sebe sama a pokusí se osvědčené postupy aplikovat při řešení obdobných nebo nových problematických situací mimo zařízení SVP VM. Sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů a svá rozhodnutí si umí obhájit.

Kompetence komunikativní: klient formuluje a vyjadřuje vlastní myšlenky, pocity, názory. Umí naslouchat druhým, vcítit se do jejich role, vhodně reagovat. Je schopen obhájit svůj názor a vhodně argumentovat.

Kompetence sociální a personální: klient se neobává požádat o pomoc, učí se oceňovat druhé. Nejdůležitějším bodem však je utváření si pozitivní představy o sobě samém, rozvoj sebedůvěry a osobnostní rozvoj.

Osobnostní a sociální výchova: klient posiluje soustředění a schopnost udržet pozornost. Učí se řešit problémy, čímž posiluje své volní vlastnosti, rozvíjí schopnost sebekontroly, utváří si pozitivní postoj k sobě samému i k druhým. V oblasti osobnostního rozvoje si klient utváří pozitivní postoje k sobě samému a rozvíjí dovednosti potřebné pro komunikaci a spolupráci. Intenzivně a opakovaně se učí stanovit jednotlivé kroky k dosažení cíle.

Realizace: postup a metody

Výchova demokratického občana: v oblasti vědomostí, dovedností a schopností klient chápe význam řádu, pravidel a zákonů pro fungování systému.

Postup v programu odměn je následující. Každý klient si vybere jeden z málo známých osamocených ostrovů. Na výběr je Tuvalu, Nauru, Elugelap, Saba, Atol Bikini, Ilha da Queimada, Northsentinel, Miyake-Jima, Gruinard. V prvním týdnu si zjistí informace, proč na vybraném ostrově nejsou vhodné podmínky pro život a umístí vlastnoručně vyrobený magnet na mapu světa. (Viz přílohu č.2)

Po 1. týdnu pobytu klient při splnění týdenního úkolu a barevného hodnocení bez červených a oranžových, postupuje na Antarktidu. Odměnou je bonbon od polárního medvěda.

Po 2. týdnu pobytu je nutné získat 2 modré barvy pro postup do Afriky. Odměnou je sušenka od domorodce černouška Bubu (Oreo). V případě získání více než dvou modrých či zelených barev získá klient navíc nápoj z tropického ovoce (džus z čerstvého ovoce)

Po 3. týdnu potřebuje minimálně 4 modré barvy pro postup do Jižní Ameriky. Odměnou je výrobek z pravých kakaových bobů (čokoláda). Pokud nasbírá více než 4 modré nebo zelené, získá míchanou americkou limonádu (sám se podílí na výrobě a získává novou zkušenost).

Po 4. týdnu je nezbytné mít 5 modrých pro postup do Asie. Odměnou je polévka z vietnamského bistra a významný čínský vynález (blok z papírnictví). Při dosažení 5 a více modrých, nebo zelených barev získává zmrzlinový pohár s ovocem a se šlehačkou. (Sám se podílí na výrobě a získává novou zkušenost).

Po 5. týdnu pobytu postupuje klient do Austrálie, pokud dostal minimálně 6 modrých + 2 zelené barvy. Odměnou je vodní výcvik (návštěva bazénu) s pracovníkem SVP nebo MasterChef (zhotovení jídla nebo dezertu dle vlastního výběru) a kousek korálového útesu (zvýrazňovač). Při vyšším počtu uvedených barev získá navíc občerstvení na bazéně, nebo MasterChef + smoothie.

Po 6. týdnu při minimálně 6 modrých a 3 zelených postupuje do Severní Ameriky a má možnost uniknout z reality do filmového světa a vychutnat si u toho popcorn (návštěva kina s klíčovým pracovníkem). Navíc může získat hamburger a klíčenku.

Po 7. týdnu je potřeba mít minimálně 7 modrých a 4 zelené barvy pro postup do Evropy. Odměnou je spojení s celým světem (internet na půl hodiny) a sladký bonus. Pokud je počet modrých a zelených barev vyšší, získává klient husí brk (propisku s logem SVP VM).

V 8 týdnu je potřeba získat minimálně 8 modrých a 4 zelené. Odměnou je rozloučení s klíčovým nebo jiným pedagogickým pracovníkem v cukrárně.

Následuje cíl s názvem „odchod domů“.

Výsledky

Výsledkem motivačního programu „Cesta k cíli“. Je změna postojů, názoru, myšlení, chování. Klienti se učí reagovat vhodnou formou na různé životní situace, komunikovat s okolím a cítit a dodržovat sociální normy akceptovatelné společností v níž žijí.

Pomůcky, zdroje, prostředky

K aplikaci metody „Cesta k cíli“ je nezbytná mapa světa. Použili jsme nástěnnou školní mapu, která byla vyřazena z inventáře školy a tu jsme upravili (viz přílohu č.2). Dále jsme vytvořili samostatné plakáty pro každý ostrov. Magnety, kterými si každý klient svůj postup stvrzuje na mapě, jsou tvořeny ze smršťovací fólie a připevněného magnetu tavnou pistolí.

Reflexe, výsledky a zhodnocení

Aplikací programu „Cesta k cíli“ se u klientů SVP daří naplňovat nejen cíle klíčových kompetencí, ale také cíle vybraných průřezových témat. Vzhledem k délce pobytu se však jedná pouze o navození změn ve strategii informálního učení a v chování.

Postup klienta po mapě světa lze každodenně pozorovat. Nejdůležitější však je, že klient sám vidí, jakého cíle již dosáhl a co ho ještě čeká, aby dosáhl své vysněné odměny.

Často se setkáváme se změnou schopnosti akceptovat názor druhých, přijmout jiné řešení, ustoupit ze svých přesvědčení. Klienti se učí sociální interakci, spolupráci a respektu k druhým. Nejdůležitější však je nově rozvíjená schopnost sebereflexe a posílení cílevědomosti.

V rámci bakalářského studia jsme také zhodnotili a ověřili metodu v praxi.

Budoucí perspektiva

V zařízení SVP VM bude i nadále metoda „Cesta k cíli“ aplikována, neboť přináší významné pozitivní změny v chování klientů.

Příloha č. 4: Rozhovory

Chlapec N.

Nástup do zařízení

Myslíš že tě program „Cesta k cíli“ bude motivovat ke snaze získat odměny?

Chtěl bych jít na bazén.....už umím plavat.

To jsi moc šikovný. Která odměna se ti nejvíce líbí?

Nevím, všechno. Ale chtěl bych na ten bazén.

Na jakém ostrově chceš začít a proč?

Hadí ostrov mám.

A proč sis ho vybral?

Je tam obrázek hada.

Po 3. týdnu: týdenní úkol BUDU DENNĚ ČÍST NAHLAS

Daří se ti postupovat?

Postoupil jsem.

Jakou odměnu jsi dostal?

Čokoládu a barevné pití.

Máš radost, že jsi ji získal?

Jo bylo to dobré.

Bylo to pro tebe těžké?

Ne.

Závěr pobytu

Kam jsi nejdále došel v programu?

Do Evropy

Jsi rád? Jakou odměnu jsi dostal naposledy?

Jsem. Propisku, čokoládu.....jooo a ještě jsem si na internetu pouštěl písničky.

Který úkol byl pro tebe nejtěžší?

Nevím. Ale byl jsem na tom bazéně.

Chlapec O.

Nástup do zařízení

Myslíš že tě program „Cesta k cíli“ bude motivovat ke snaze získat odměny?

Asi ano.

Která odměna se ti nejvíce líbí?

Bylo by zajímavé jít s někým do cukrárny. Už někdy někdo šel?

Ano hodně klientů dosáhlo této nevyšší odměny. Je to velká motivace. Budu ti držet palce.

No a co když nebudu něco vědět?

Když si nebudeš vědět s něčím rady, můžeš požádat o pomoc kohokoliv z dospělých.

OK.

Na jakém ostrově chceš začít a proč?

Vybral jsem si ostrov Gruinard, já totiž vím, co je tam ten obrázek.

Po 5 týdnu pobytu: týdenní úkol BUDU DĚLAT RADOSTI

Daří se ti postupovat?

Nepostoupil jsem. Zasekl jsem se v Asii.

Proč se ti to nedaří? Co ti dělá problém?

Nechce se mi. Nebaví mě to.

A uděláš něco jinak, abys postoupil? Nebo je ti to jedno?

Mě je to jedno, já si ty odměny koupím až mě pustíte.

Závěr pobytu

Kam jsi nejdále došel v programu?

Nic moc.

Takové místo tam není. Ve kterém světadílu skončila tvá cesta?

V Asii.

A jak jsi spokojen s konečným umístěním?

Je mi to jedno. Já do cukrárny se zajdu sám až budu doma.

Který úkol byl pro tebe nejtěžší?

Nevím.

Chlapec D.

Nástup do zařízení

Myslíš že tě program „Cesta k cíli“ bude motivovat ke snaze získat odměny?

Nevím. Minule jsem se snažil a daleko jsem nedošel.

Která odměna se ti nejvíce líbí?

Líbil by se mi Masterchef a kino. Líbilo by se mi kino. A to bych šel sám?

Ne sám bys opravdu jít nemohl. Šel bys se svým klíčovým pracovníkem, víš, kdo to je?

Vím, pan vychovatel, však on je v klidu.

Na jakém ostrově chceš začít a proč?

Ještě jsem si nevybral, ale chci jiný než minule. Tak asi Atol Bikini.

Proč ostrov Atol Bikini?

Je krátký, mě se to nechce číst.

Po 6. týdnu: týdenní úkol ZA TÝDEN NASBÍRÁM 5 ZNÁMEK, A TO JEN JEDNIČKY A DVOJKY

Daří se ti postupovat?

Ano

Jakou odměnu jsi dostal?

MasterChef

Jak se ti odměna líbí? Máš radost, že jsi ji získal? Bylo to pro tebe těžké? Chtěl jsem se naučit, jak se dělá Tiramisu. Není to těžké. Myslím, že to zvládnou udělat i doma. Mamka ho má ráda.

Závěr pobytu

Kam jsi nejdále došel v programu?

Až na konec. A pak jsem cestoval i jinam protože jsem tu dýl.

A jak jsi spokojen/spokojena s konečným umístěním?

Jo jsem.

Který úkol byl pro tebe nejtěžší?

Asi napsat 5 věcí, které bych na sobě chtěl změnit.

Dívka K.

Nástup do zařízení

Myslíš že tě program „Cesta k cíli“ bude motivovat ke snaze získat odměny?

No, mohlo by se mi to podařit.

Co bys chtěla, aby se ti podařilo?

Dojít až do cukrárny, šla bych s p. vychovatelkou s tou si nejlíp pokecám.

Která odměna se ti nejvíce líbí?

Čokoláda, pohár, hamburger a limonáda-tu jsem si minule mohla sama vyrobit. A doma jsem to zkoušela, ale neměli jsme ten džus, co tady, dala jsem hruškový.

Na jakém ostrově chceš začít a proč?

Elugelap, protože jsem ho měla minule a nemusím ho ani číst.

A nechceš jiný?

Ne to je v pohodě. (smích)

Po 6. týdnu-týdenní úkol NAPÍŠU ŽIVOTOPIS DLE OSNOVY.

Daří se ti postupovat? Jakou odměnu jsi dostala?

Daří. Jsem v Evropě. Půjdu do kina.

Jak se ti odměna líbí? Máš radost, že jsi ji získala?

Těším se. Ještě chvíli a půjdu i do té cukrárny. Můžu si vybrat s kým, že?

Bylo to pro tebe těžké?

Nebylo. Já si klidně nechám dát pětku, hlavně abych si ty barvy nepokazila. Ještě že ta učitelka mi dala vybrat. Jinak by to bylo v háji.

Závěr pobytu

Kam jsi nejdále došla v programu?

Do cukrárny, to jsem chtěla.

A jak jsi spokojena s konečným umístěním?

Je to super.

Který úkol byl pro tebe nejtěžší?

Nejdříve každý, někdy jsem byla i našťvaná, že to dělat nebudu.

Dívka M.

Nástup do zařízení

Myslíš že tě program „Cesta k cíli“ bude motivovat ke snaze získat odměny?

Chtěla bych ty odměny. To tu minule nebylo.

Která odměna se ti nejvíce líbí?

Bazén. To bych šla hned.

Na jakém ostrově chceš začít a proč?

Tuvalu. Nevím proč, neznám žádný z tech ostrovů.

Po 4. týdnu: týdenní úkol BUDU REŽISÉRKA DIVADELNÍ HRY KRÁL LÁVRA

Daří se ti postupovat?

Ano je to super. Zatím jsem zvládla každý týden postoupit.

Ano – jakou odměnu jsi dostala? Máš radost, že jsi ji získal/získala?

Polévku, deník a velký zmrzlinový pohár. Mám radost. Vždycky mám radost, že něco dostanu.

Jak se ti odměna líbí? Bylo to pro tebe těžké?

Tento úkol mě bavil. Tak to nebylo těžké, připadala jsem si jak v dramaťáku.

Závěr pobytu

Kam jsi nejdále došla v programu?

Podařilo vybrat všechny odměny.

A jak jsi spokojena s konečným umístěním?

Je to super. Já jsem tu byla dýl, a tak jsem dostala ještě dvakrát bazén navíc.

Který úkol byl pro tebe nejtěžší?

Nemám ráda, když mám něco říkat nebo psát o rodině.